Varaždinska drž. realna gimnazija u školskoj godini 1928.-29.

TISAK STIFLEROVE TISKARE U VARAŽDINU.

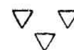
Na dar

Zg. 14. X. 1989.

Godišnji izvještaj

državne realne gimnazije

u Varaždinu.

1929.

TROŠKOM I NAKLADOM VARAŽDINSKE GIMNAZIJSKE EKSTENZE.

Život i prilike grada Varaždina od god. 1840.—1860.[1]

Nestala su vremena sjaja raskošnoga rokokoa, koji se i u Varaždinu razmahao i obuhvatio silnom snagom sve staleže. Nijesu samo aristokrate i plemstvo bili oni, koji mu se podavahu svim žarom i osjećajem, nego su i građanski krugovi nastojali, kako bi po mogućnosti održali korak s istima, pa ih eventualno i natkrilili. To je sasvim naravna stvar, kad se znade, da su trgovina i obrt cvali u našem gradu već u 17, a osobito u 18 vijeku. Pojedine porodice stekle su lijepi, a i veliki imutak, pa je stoga i njihov način života bio prema tomu udešen. Dakako da je istom druga polovica 18 stoljeća i njih, kao i plemstvo zarazila. Od čednih, priprostih plemića i građana, a i svećenika, učinila je potpune zapadnjake, koji su se u svemu ravnali po primjeru Beča i njegova bujna života za Marije Terezije. Sve se upravo natjecalo u sjaju i raskoši; u Varaždinu vidjele su se krasne kočije, najmodernije haljine, gospoda imala su francuske kuhare, na stolu bijaše sve u srebru, ukratko, kako kaže Oršić »Warasdin war klein Wien«,[2]) To je još razumljivije, jer je kraljevsko namjesničko vijeće stolovalo u gradu, koji bijaše u tom kratkom razdoblju kulturno i političko središte Hrvatske. U sav mah počelo se govoriti njemački, a u Varaždinu bijaše to pojačano time, što su mnoge najimućnije građanske porodice bile njemačkog porijetla.[3]) Domaći hrvatski građani, pa i oni iz predgrađa ubrzo su vladali njemačkim jezikom pa su se njime služili u saobraćaju s »boljim« društvom. Kod kuće se ali govorilo po domaći — zvučnom i mekom kajkavštinom.

Sve se činilo, kao da će Varaždin preoteti Zagrebu prvenstvo, kad li strašni požar 25. travnja 1776. gotovo sasvim uništi grad tako, da se je namjesničko vijeće moralo preseliti u Zagreb, a s njime je otišlo mnogo najviđenijih i najbogatijih ljudi. Grad je trebao 15—20 godina, dok se je oporavio od te nesreće, ali nije više nikad značio ono, kao prije požara.

---

[1]) Napisano najvećim dijelom po pričanju gospode **Karoline Jaccomini** rođ. Hertl, koja je potjecala iz odlične, imućne trgovačke porodice Hertl-Roisz, a udata za vladinog inžinirskog savjetnika Jaccominija. Rodila se u Varaždinu godine 1837., a umrla u lipnju 1927.

[2]) Memoiren des Grafen **Adam Orssich** de **Szlavetich** vom Jahre 1725. bis zum Jahre 1814. Arhiv za povjestnicu jugoslavensku X. str. 277.

[3]) **Ladislav Ebner**: „Historisch-statistisch-topographische Beschreibung der Königl. Freystadt Varasdin". Varasdin 1827. str. 100.

Koncem 18. vijeka pridigao se i ojačao obrt pa trgovina, a time su se pridigli građanski krugovi, ali im već skore godine zaprijete daljnjim nesrećama i stradanjima. Napoleonski ratovi iscrpli su i Varaždin, koji bijaše gotovo neprestano na nogama, bojeći se francuske provale (1797.—18 9.), a državni bankrot dovršio je to djelo temeljito. I opet je trebalo 20 do 30 godina, dok se mogaše lakše disati, a za to vrijeme zavladao je skromni bidermajer stil i proširio se svagdje, kako kod imućnijih građana u središtu grada[4]), tako i kod siromašnijih u predgrađima.

Zatrpavši grabe, počelo se na njihovu mjestu dizati kuće, većinom jednokatnice, što već Ebner u svom djelu od god. 1827. ističe Uglavnom završila se ta građevna djelatnost podizanjem nove gimnazijske zgrade (1867.—1870.) i izgradnjom lijepog kazališta 1873 Tako su nestala grabišta, ali se njegovi tragovi opažaju djelomično i danas (Strossmayerov i Jelačićev trg).

Ostaci starih utvrda, zidina i grabišta.

Još četrdesetih godina prošloga stoljeća stajala su gradska vrata kraj župne crkve, čija nam je slika sačuvana u muzeju. Izgrađena je akvarelom po geometru Plohelu god 1830. Premda su već prije srušili zidine oko njih, ipak su ostala još neko 35 godina dok konačno nijesu pala žrtvom „silnom prometu“, koji se u Varaždinu bijaše razmahao. Slikovitost bi grada bila znatno povećana, da su ostala sačuvana do danas.

Dugo vremena bila je pošteđena okrugla kula na Jelačićevom trgu, ili kako ga Varaždinci i danas zovu „Banskom pijacu“. Najednom se pronašla po gradskoj općini, da je trošna i da se mora srušiti, što se i izvršilo velikom brzinom i savjesnošću. Kao zadnji svjedok varoških utvrđenja stoje nekadašnja vrata prema Ugarskoj i Štajerskoj. I to je četverouglata dvospratna kula na Jelačićevom trgu, koja je došla u privatni posjed bila uređena za stanovanje — i tako se spasila od rušenja.

Od zidova ostao je jedan mali dio sačuvan kraj kuće gđe Kantz i zid, uzidan u prostorije današnje tkaone na Jelačićevom trgu (kuća g. arhitekta Kaderaveka).

Između godine 1840.—1850. bijahu grabišta najvećim dijelom sačuvana. Kapucinski (Strossmayerov) trg, nova pošta i Milkovićeva kuća, kazalište, šetalište, sav prostor od kuće židovske bogoštovne

[4]) Godine 1807. počele su se po nalogu vlade rušiti zidine, koje su branile nutarnji dio grada.

općine preko kuće gđe Horvat, nova gimnazija i sve dalje do Banskog (Jelačićevog) trga, sve to bijaše puno vode, i tek tu i tamo izgradila se po koja kuća. Istom pedesetih godina nastala je življa građevna djelatnost, i tako su polako nestajala i grabišta Jelačićev trg bijaše isto silna baruština, koja se protezala preko sadašnje Kišove kuće prema Starom gradu. Potez od crkve sv. Florijana pa do Kapucinskog trga s lijeve strane izgledao je kao i Banski trg i tek je poslije promijenio svoju sliku.

Zanimljivo je, da je od svih kuća u Preradovićevoj ulici stajala na uglu Mosingerova kuća (danas g. Leitnera željezni dućan), a izdaleka stršila je »wie ein Stockzahn« Horvatičina kuća, a i ta se gradila istom pedesetih godina. Sve drugo s desne strane bijahu jame pune vodom. Naravno, da je lijeva strana iste ulice bila izgrađena, pa se je samo s ove strane i prolazilo Tako postojaše kuća Ignaca Leitnera, neke druge manje sve do »Najgebaja« (Neugebäude), koja je lijepa građevina druge polovice 18. vijeka, a do pred kratko vrijeme pripadaše porodici grofova Oršić-Slavetićkih. U dnu ulice bila je starinska jednospratna kuća gđe Orešek, koju je kasnije baštinio njezin posinak, poznati varaždinski zastupnik Antolek-Orešek[5]). Ta kuća bijaše poslije srušena, a sagrađena nova (Hermann-Berger). Kolodvorske ulice dakako nije bilo, nego se odavle zaokretalo do kuće g. Fallera (oca Nikole Fallera), koja pripada sada židovskoj bogoštovnoj općini. Židovski hram i kuća gđe Kiš još nijesu postojale, nego mjesto bijaše prazno, dok je ona mala krčma do nje već bila, kao i kuća odvjetnika Lendvaja (danas gđe Milčetić rođ Lendvaj). U to vrijeme sagradio je i Dr. Müller, poznati liječnik — rodom iz Braunschweiga, otmjenu vilu (Bedeković — oci Franjevci), a oko nje zasadio lijepi park.

Osim ostaloga pok. gđa Jaccomini vrlo se dobro sjećala i malih vratiju nešto niže od uršulinske crkve, gdje su bili još i ostaci zida, a još bolje je znala za študentska vrata »Studententhor« nedaleko kuće g. Kleinbergera.

Izgled grada i život u njemu.

Unutrašnji dio grada, koji bijaše prije opkoljen zidinama i kulama, a opasan i jamama punima vode, zadržao je u glavnom i do danas približno staru sliku. A ipak, koliko se toga svejedno promjenilo! Vrijeme je i u konzervativnom Varaždinu mnogo pregazilo, srušilo, izravnalo, »popravilo« i recimo poljepšalo.

[5]) Počiva na varaždinskom groblju posve u kutu, gdje si je stavio napis: »Ovdje u kutu — nikomu na putu«.

Od lijepih zgrada u prvom redu pala je žrtvom ukusna biskupska palača u Gajevoj ulici, a nadomještena je velikom dvokatnicom g. Schlengera, koja je razbila jedinstvo Gajeve ulice. Kuća na glavnom trgu (kralja Tomislava) i djelomično u Kukuljevićevoj ulici, gdje je sada ljekarna Jurjević, pripadala je ljekarniku Fodoru, koji imađaše u istoj ljekarnu, a kasnije je prodao kuću, a ljekarnu smjestio u »Najgebaju«. Ta je kuća imala zanimljiv dvostruki krov, a srušena je, da je zamijeni hladna i namještena dvokatnica. Inače su mnoge stare i časne dame oličile i premazale bar svoju uličnu fasadu, da uzmognu uzdržati korak s modernim svijetom, ali su u biti ostale sačuvane. (Prva hrv. štedionica, nešto Draškovićeva palača, Fiunkh-Rosenbergova, a posve neznatno kuća vijećnika Jaccominija). Ugao trga kralja Tomislava i Petrovićeva trga zapremila je Ritzova kuća, jedna od najstarijih na tom trgu, koja imađaše nekoć u prizemlju arkade, koje su danas posve zazidane, odnosno izmjenjene. Nažalost je srušen i odstranjen kip Majke Božje, koji bijaše postavljen pred isusovačkom (pavlinskom) crkvom u god. 1842., kako je to posve točno znao pokojni kanonik Stjepan Valdec, rođeni Varaždinac[6]). Kip je imao »cifrasti« postamenat, kako su govorili Varaždinci, a na njemu bijaše visok kameni stup, a na vrh ovoga veliki kip Bogorodice, koji se djelomično sačuvao, a sada je spremljen u varaždinskom muzeju[7]). Gospođa se Jaccomini u prvi mah nije mogla da sjeti na nj, ali kad sam joj donio fotografiju kipa, odmah je isti prepoznala i spomenula, da je plašt Majke Božje bio modro obojadisan. Radi diližansa, koje su ovdje prolazile (u blizini pošta), srušen je taj spomenik, jer je stajao upravo usred današnje ceste.

Na glavnom trgu sačuvao se do danas stari bunar (puteus), ali potpuno pokrit tako, da ga se i ne vidi, ako se za nj nezna. Bunar pred franjevačkom crkvom upotrebljavao se sve do pedesetih godina i služio djeci, da su se tamo igrala i prskala vodom. Treći bunar nasred ceste u dnu Gajeve ulice bio je već otprije zatrpan. Danas služi još uvijek unutar nekadanjih zidina jedino bunar na Padovčevom trgu.

Spomenici sv. Trojstva i sv. Ivana Nepomuka, koji bijahu smješteni na kraju mosta „zagrebečkih" vrata, više ne postoje, ali spomenik sv. Ivana Krstitelja vrlo dobro upotpunjuje sliku Vidovskoga trga.

[6]) Vidi moj članak u »Našim pravicama« god. 1924.

[7]) Našao se po opisu kanonika Valdeca u Trampušovom vrtu, a poklonio ga je g. Slukan.

Ceste bijahu vrlo loše (na nje se s pravom još i danas tužimo!), a o pločnicima nije bilo ni govora. Zato su građani uvijek uživali debelo blato, odnosno ugodnu prašinu, koja nam još svedudilj zaslađuje dane. Voziti se ulicama ne bijaše osobito ugodno, jer su ceste bile pune jama tako, da bi se građani junački natresli, dok bi konačno stigli u svoje vinograde.

Put, kojim su kretale procesije, bio je vrlo uzak — tek za dvije osobe, a često ni toliko širok, nego su često morali ići jedan po jedan. Taj put bijaše naime kraj samih grabišta tako, da oni, koji su nosili „nebo" sa strane trga pravcem od kapucinske crkve prema sv. Florijanu, moradoše gaziti blato i vodu, a ta im je dopirala do polovice listova, ako bijaše kišovito vrijeme. „Nebo" se u takvom slučaju posve iskrivilo, a djevojčice u bjelini dolazile bi kući prilično poprskane blatom. Jasno je, da je kraj sve ozbiljnosti i svečanog raspoloženja bilo uvijek dosta šale i smijeha.

Tijelovska procesija išla je uglavnom istim putem kao i danas, jedino je iz župne crkve odmah zaokretala kraj kuće gđe Hannig, jer se kraj Kirovićeve kuće nije moglo proći zbog blata i vode.

Ulice nijesu nikako bile označene,[8]) premda su ih građani nazivali hrvatskim i njemačkim nazivima na pr. današnja Gajeva zvala se „Gospodska vulica" (Herrengasse), a dućanska ulica (Gewölbergasse) i t. d. Da bi se ulicama unutarnjeg dijela grada moglo lakše proći, bilo je kraj kuća postavljeno veće kamenje, koje je služilo za prolaz, da bi se izbjeglo velikomu blatu.

Glavni promet odvijao se: Optujskom ulicom prema Ptuju, Mariboru i Grazu; Dravskom ulicom, koju su onda zvali Koprivničkom (Kopreinitzer Gasse), prema Međimurju i Madžarskoj, odnosno prema Ludbregu i Koprivnici i napokon najviše „Dugim koncem" (Zagrebačka cesta) prema Zagrebu.

Sve se dakako vozilo kolima, a pošta i putnički saobraćaj išao je diližansom. Sama pošta bila je u prostorijama nekadanje varaždinske štedionice (danas poslovnica električne centrale). U zidu kuće bijaše otvor za bacanje listova, a isti su padali direktno u sobu u drvenu škrinjicu. Na list se nijesu lijepile marke, nego se za list plaćalo kod primitka 2 krajcara šajna. Listonoše bijahu dva, i ti su raznašali po kućama poštu, dok su poštom upravljala tri činovnika. Upravitelj bijaše g. Ivan Griller, kontrolor g. Nonner, a treći činovnik bio je neki Horvatić. Diližanse išle su u Ptuj i Zagreb, ali za Zagreb upotrebljavala su se veća kola. Obojadisana bila su ta kola crno-žutom bojom. Tko je htio putovati, morao je

[8]) Da se ulice označe na uglovima želio je već L. Ebner.

doći do pošte, gdje su se putnici ukrcali. Polazak iz grada, kao i dolazak „Dugim koncem" uvijek se oglasio trubljom, a prolazeći posljednjim, trubio je uvijek svoj stalni znak (ariju). Iz Zagreba otišlo se u 8 sati naveče, a dolazilo bi se u Varaždin u 7 sati ujutro. Bila su na češće u kola upregnuta tri konja u jednom redu, a rjeđe po dva. Ceste bijahu doduše loše, ali su kola bila već na pera[9]).

* * *

Rasvjeta u gradu bila je vrlo slaba, jer je u svakoj ulici visjela na zidu po jedna svjetiljka na ulje s velikim staklenim cilindrom. Ako se ujutro rano išlo u crkvu, moralo se uzeti svijećicu za odmatanje ili svjetiljku. I za same mise puštalo se goriti te svijećice, da bi se moglo moliti iz molitvenika.

Crkve varaždinske izgledale su skoro posve kao i danas, a narod je mnogo polazio na mise, blagoslove i procesije. Istom u posljednje vrijeme (koncem 19. i početkom 20. vijeka) popravljene su i oslikane crkve: župna, franjevačka (darom gđe Marije Kirbus), pa kapucinska, uršulinska i napokon vidovska. U gimnazijskoj (jezuitskoj) crkvi pjevali su gimnazijalci i to najvećim dijelom latinski, dok su u župnoj crkvi i kod Franjevaca pjevali svi — čitav puk, a orgulje su samo pratile. Na velike blagdane pjevale su u crkvi, a na Tijelovo i na procesiji, učenice Udlove pjevačke škole. Udl bijaše organista u župnoj crkvi, učitelj glazbe i pjevanja.[10]) Uršulinke pjevale su uvijek same u svojoj crkvi lijepo i skladno, ali su Varaždinci ipak govorili: »Opatice popevleju na tenko«.

Postojala je i glazba građanske čete od 18—20 ljudi, koja je nastupala u svečanim procesijama (Tijelovo, Florijanovo), a pratila je kod istupa građansku četu. Svirala je nadalje na sprovodima pojedinih članova građanske čete, a priređivala i podoknice uglednim građanima prigodom imendana. U posljednjem slučaju dobivali bi uvijek lijepu novčanu nagradu.

Izvrsni flautista bio je poznati Varaždinac Ferdinand Mayer, koji bijaše veliki šaljivdžija, a bilježio je godinama sve varaždinske dogodovštine (s osobitim obzirom na chronique scandaleuse). Glazba za onda nije priređivala nikakovih koncerata, niti je svirala na trgu, a još manje na šetalištu, koje bijaše tek djelomično zasađeno i

[9]) Šaljivo su prikazana ta kola na litografiji Hübnerovoj u Zagrebu.

[10]) Njegov sin bio je Karl Udl † 1927. u Beču, znameniti pjevač (Udlov kvartet). Taj se pred neko trideset godina, na upit jedne visoke ličnosti, gdje se je rodio, izrazio „Leider in Warasdin", što su mu Varaždinci silno zamjerili i prijetili mu, usudi li se samo doći u Varaždin.

sredinom puno velikih kaljuža Šetalište je počeo uređivati liječnik Dr. Wilhelm Müller, a sve troškove namirivao je on sam iz vlastitog džepa. Kao dobar i savjestan liječnik bio je poznat u cijelom gradu, a osobito ga je cijenila sirotinja, koju je liječio badava. Bijaše neobično ozbiljan i živio je posve povučeno u svojoj vili tek s kućanicom. Žena mu je tragično svršila i pokopana je u parku njegove vile, a umro mu je rano i jedinac sin. Prije, kad nije bilo šetališta, šetali su građani livadom do Drave ili prema groblju, gdje je porub bio zasađen ružinim grmljem, ili prema Biškupcu i Jalkovcu.

Groblje i sprovodi.

Još Ebner spominje[11]) u svojoj knjizi dva groblja podalje od predgrađa i to: groblje sv. Vida na kraju Jalkovečke ulice i groblje sv. Florijana, koje je naše današnje lijepo groblje. Ono kod sv. Vida bijaše već oko 1840. napušteno.

Groblje sv. Florijana bijaše u to vrijeme silno neuredno i neugledno. Putevi po groblju bijahu uski, grobovi u slabom redu, kojekako smješteni, a označeni najvećim dijelom drvenim križevima. Tek neke skupine na samom početku i u sredini imale su više željeznih križeva i kamenih spomenika. Mnogo je tih spomenika nažalost odstranjeno i uništeno do po prilici 1900. godine, dok se danas pazi na one, što su preostali, a koji daju groblju neku ljepšu — historijsku pozadinu. Nadzornik groblja g. Herman Haller osobito se mnogo brine, kako bi groblje što bolje i ljepše uredio, a starine sačuvao, dajući im zgodnu pozadinu. Pred devedeset godina bila je oko groblja jednostavna drvena ograda sa stupovima i po dvim prečkama. Istom kasnije građena je kraj te slabe ograde živica. Zid i grobnice sa sjeveroistočne strane nijesu još postojale, nego se tek šezdesetih godina počeše graditi.

Mrtvaci ležali su uvijek kod kuće, jer na groblju nije bilo nikakve zgrade, a današnja mrtvačnica izgrađena je istom g. 1867.[12]) Već su tada postojala gradska mrtvačka kola, a bijahu natkrita drvenim krovom, kojih se sjećam i ja, da su služila još pred neko trideset godina za pokop. Cehovski majstori nijesu se vozili na

[11]) L. v. Ebner op. cit. str. 145.

[12]) Izgradnjom mrtvačnice počelo se proširivati srednji put. U tu svrhu morali su se mnogi grobovi premjestiti, a isto i spomenici. To je uzrujalo stanovnike predgrađa, koji jednoga dana navališe na groblje oboružani, da brane svoje grobove, ali sve je već bilo svršeno, pa su se i oni primirili.

tim kolima, nego su ih uvijek nosili majstori na nosiljkama. Ostale bolje građane vozili su gotovo uvijek kolima. Mrtvac u kući nije ležao u lijesu, nego najobičnije na bijelo pokritom stolu usred sobe. Nad glavu metnuo se križ, pred noge blagoslovljena voda s malenom grančicom, a naokolo cvijeće. Kad je umro mladić ili djevojka, onda su odar još okitili cvijećem, dok kod starijih ljudi to nije bio običaj. Za sprovod nije se gotovo nikad pravilo (plelo) vijence, a i za mlade ljude vrlo rijetko. Na blagdan Sviju Svetih nijesu se grobovi kitili cvijećem, nego se samo išlo na groblje, pomolilo za pokojnike i zapalile 2—3 svijećice.

Svećenici uvijek su vodili sprovod, a često bijahu i tri svećenika. Žrtvu se uvijek nosilo, muškarci muškarcima i ženama, a djevojke djevojkama i mladićima. Najprije bijahu djevojke, koje su nosile žrtvu, obučene u bijelu haljinu, a istom kasnije došlo je u modu, da su se oblačile u crninu. Kraj lijesa svijetili su samo majstorima i trgovcima, dok se drugima uopće nije svijetilo. Pojedini cehovi imali su zato svoje posebne svijećnjake[13]). Ako je umro majstor kojega ceha (cehmešter), onda su išli na sprovod svi cehovi sa zastavama. Članu građanske čete svirala je glazba, a ispratila ga je čitava četa, koja mu je nad grobom uz pratnju svoje glazbe otpjevala tužaljku[14]). Svima, koji su došli da isprate pokojnika do zadnjeg počivališta, dijelile su se svijeće. Dijeljenje svijeća prestalo je istom za vrijeme svjetskoga rata (1914 — 1918.).

Uredjenje stanova.

Već sam u početku spomenuo, kako je sve do 1825. god. vladalo veliko pomanjkanje novaca pa su ljudi u svojim zahtjevima morali biti prilično skromni. Razumljivo je dakle, da je i uređenje stanova bilo jednostavno i kod imućnijih ljudi. To je doba jednostavnoga, ali mirnoga i ukusnoga bidermajera.

Da vidimo, kako je stanovala bolja građanska porodica!

Kod Hertlovih bile su u svemu četiri sobe u prvom katu. U spavaonici nalazila se dva tamno smeđa kreveta, ukrašena na gornjem rubu crnim valjcima, a na stranama crnim polustupićima. Kraj njih stajala su dva slična (bidermajer) noćna ormarića, dok je između samih kreveta bio veliki kanape u istom stilu. Nadalje bilo je u sobi 6 bidermajerskih stolaca, i to: dva kraj kanapeja, 2 kraj malog šivaćeg stolića, koji je stajao među prozorima i 2 napokon kraj svakoga prozora u uglu. U toj sobi visila je sa stropa uljena svjetiljka. Zastori su bili od mola sa sitnim uzorkom, a visili su na okruglim prečkama, na kojima su bili drveni kolutići. Konačno bijaše ovdje i komoda, a na njoj starinska urica i lijepe čaše[15]). Dječja soba bila je po redu treća, u njoj su i po danu djeca boravila. Ovdje bijahu smještena tri jednostavna bidermajerska kreveta i jedan divan à la Récamier.

Blagovaonica bijaše prva i najveća soba. U sredini bio je veliki orahov stol, a oko njega masivni stolci sa slamnatim sjedalima. Kraj zida nalazila se dva stola (pulta) za pisanje, a u zidu bijaše uzidan ormarić (Halbkasten), koji je služio za suđe i pribor. Osim toga bila je u sobi komoda, jedan mali divan sasvim jednostavno prevučen i najposlije jedan krevet za eventualnog gosta.

Bolja soba (salon, Sitzzimmer) služila je samo za primanje. U njoj se kočila bidermajerska garnitura, prevučena modro-bijelom prevlakom s uzorkom (6 stolaca, stolić i divan). Zatim bijaše u sobi također veliki starinski divan, koji nije spadao garnituri, a kraj njega dva velika fotelja s velikim naslonom. Napokon uz veliki zid stajahu dva ovelika ormara, a među prozorima bidermajerski konzol. Sa stropa visio je drveni pozlaćeni svjetionik (Luster) sa šest svijeća. U sobama nije bilo nikakvih sagova. Staklenoga ormara nije bilo kod Hertlovih, a rijetko i kod drugih građanskih porodica; taj luksus vidjeo se samo kod aristokrata.

Kako kod porodice pok. gđe Jaccomini, tako po prilici bijaše uređenje stanova i u drugim boljim građanskim kućama.

U predgrađima bijaše sve još mnogo jednostavnije. Obično su imali veliku sobu s orahovim stolom, klupama ili drvenim, masivnim stolcima, komodu i jednostavni ormar za posuđe. U maloj sobi (štiblecu) dva orahova kreveta, po dva ogromna bidermajerska ormara bez stupića, po koji stolac i stvar bijaše svršena. Kuhinja bijaše otvorena s kominom sa željeznim ražnjevima, bakrenim kotlom, u boljim kućama posuđe iz bakra, a za stol sve iz kositra. U siromašnim kućama bijaše posuđe iz gline pa drva.

Kazalište, plesovi i druge zabave.

Dvorana u Mekovčevoj kući, koju su Varaždinci hrvatski nazivali starim kazalištem, služila je za plesove, predstave i zabave, a zvali su je za onda najviše njemački Redoutensaal. Sve do danas prilično se dobro uzdržala u starom obliku, tek je unutar-

[13]) Sačuvano u muzeju oko 10 takovih starinskih cehovskih svijećnjaka.

[14]) Taj običaj bio se sačuvao do pred 25 godina.

[15]) Još danas u porodici sačuvane kod g. gradskog vijećnika u m. Srećka Jaccominija.

njost nastradala pregradnjom[16]). Prvobitno bijaše visoka pet i po, duga 17·20, a široka 7·50 metara. U dnu imala je dvorana drvenu galeriju, gdje je svirao orkestar za ples, dok je za vrijeme predstava upotrebljena bila za mjesta, koja su bila jeftinija. Nu drugom kraju dvorane improvizirala se pozornica, koja bijaše spojena s drugom ovećom sobom. Ta je soba za plesova služila kao buffet. Usred dvorane visio je veliki i lijepi stakleni svjetionik (Luster) s najmanje 16–20 svijeća, a okolo po stijenama bili su stakleni zidni svjećnjaci. Bilo ih je u svemu devet komada, a svaki po dvije svijeće. Na svakoj uzdužnoj stijeni bila su po tri, a na širinskim stijenama po dva. Ukupno je dakle dvorana bila rasvijetljena s neko 40 svijeća, što je za onda bila lijepa i jaka rasvjeta. Pozornica za predstave bijaše malena, a zastor jednostavan, oslikan sličan crvenim zastorima kao i ovaj u novom kazalištu od g. 1873. Dvoranu se za plesove i zabave nije nikad mnogo kitilo, iako su bile razne priredbe[17]). Za pozornicu služile su malobrojne kulise kao: nekoliko soba, vrt, šuma grad i t. d. Pokućstvo i druge potrepštine uvijek su posuđivali građani.

Kazališne družine nijesu dolazile redovito svake godine, nego zgodimice, a bijahu odreda njemačke. Osim drame pjevala se višeputa i opera. Tako je kao pjevačica nastupala u Varaždinu poznata kasnija zagrebačka glumica Norvegova. Ista bijaše u kazališnoj družini g. Koecka, koja je cijelu jednu zimu ovdje proboravila. Norvegova ne bijaše baš lijepa, ali vrlo interesantna. O hrvatskom jeziku nije imala ni pojma, naučila je sve napamet, ali nije znala, što govori. Od opera slušala je gospođa Jaccomini: „Normu", „Marthu", „Die Stumme von Portici" i „Lucia di Lamermoor", a od drama (vidjela ih je mnogo) zapamtila si je, da su igrali: „Lumpacius Vagabundus", „Musikantenrösl" i „Kartandelmacher". Davale su se češće i diletantske predstave, kod kojih se naročito isticao kao talentirani glumac Karlo Pust, kasnije gradski načelnik. Tako su diletanti među ostalim komadima predstavljali: „Treffdame" i „Kartandelmacher". Dobro je glumio i debeli g. Kleinfeldner, koji je zajedno s Pustom igrao komične uloge. Kao salonska dama nastupala je s uspjehom gđa Polanski, koja bijaše inače modistica, a i poznata predsjednica dobrotvornog društva. Od ostalih diletanata dobro je glumio i g. Franjo Melinčević, brat načelnika Antuna Melinčevića.

[16]) Ljetos kupljena po gdji Elzi Ljuština, koja ju kani pregraditi i time će potpuno izgubiti svoj stari karakter.

[17]) Od prijašnje dvorane sačuvana je jedna fotografija, dok je već služila kao časnička blagovaonica.

Operne družine zadržale bi se u Varaždinu samo desetak dana, a igrale bi tek 4–8 puta. S njima bi uvijek došle i njihove glazbe. Kada se igrala drama, onda je među činovima svirala domaća glazba. Kazalište bilo je gotovo uvijek dupkom puno, a najčešće nije se moglo uopće više dobiti mjesta.

U istoj dvorani priređivahu se otmjeni plesovi, a da bude što ljepše, posudile bi pojedine porodice svoja zrcala stolce i divane. Dame su bile vrlo jednostavno odjevene, a samo one najodličnije imale su svilene haljine i to najvećim dijelom crnu svilu Djevojke su od reda nosile lake bijele haljine i to najviše iz mola i batista. Za svaku zabavu opralo se, očistilo, izglačalo staru haljinu, upotrebilo malo svilenih vrpci ili nakita (ružica) i toaleta bijaše opet lijepa i nova. Danas je tako nešto upravo nemoguće, a taj jeftini materijal uopće ne dolazi više ni u obzir.

Gospoda su dolazila na plesove već u crnim frakovima, tek na ulici viđevao se tu i tamo po koji svjetliji bidermajerski frak i cilindar, a te su još nosila starija gospoda Mlađarija i gospoda srednje dobe prikloniše se već novoj modi.

Plesovi su isto, kao i kazalište, bili dobro posjećeni, a plesalo se i zabavljalo mnogo i ugodno. Kako sam već spomenuo, glazba je svirala na drvenoj galeriji, a kraj ostalih plesova dominirao je osobito bečki valčik. Glazbom je ravnao stari Udl, koji bijaše dobar glazbenik i dirigent, pa je prema tomu i glazba vrlo dobro svirala.

Pokraj dvorane bijaše smješten mali buffet, dok se o velikom odmoru išlo u prizemlje zgrade, gdje je bila restauracija. Tamo se naročito za zabavu dobivalo svakovrsno jelo i pilo. Zabave su bile tako animirane, da su potrajale gotovo uvijek do zore. Plesača bijaše mnogo dobrih, ali najbolji i najokretniji bio je tada mladi g. Jesenski, kasnije urar u Varaždinu.

* * *

Postojala je još druga, manja dvorana u Graberju (Prater), koja je izgrađena oko godine 1820. Zgrada postoji još i danas, samo je posve izgrađena i iznakažena. Služila je »Streljačkom društvu« i to u prvom redu za natjecanja u strijeljanju, a onda za njihove vrtne zabave i plesove. Zabave u toj dvorani bile su intimne i vrlo vesele. I ta dvorana imađaše povišenu drvenu galeriju, na kojoj je svirala glazba. U sredini visio je svjetionik, a i na stijenama bijahu drveni svijećnjaci, koji rasvjetljivahu cijelu prostoriju. S jedne strane bila je soba za buffet, a s druge soba za garderobu. Dvoranu su zvali »Schützensaal« (dvorana streljačkog društva). Već prije, nego se sagradila ova zgrada, postojala je mala šumica, koju

hrvatski nazivamo još i danas Graberje, a njemački je nazivahu Prater. Doduše u Graberju nije bilo tako otmjeno kao u kazališnoj dvorani (Redoutensaal), ali bijaše veselo i uvijek veoma dobro posjećeno. Naročito su ovamo dolazili širi građanski krugovi. Potrebna zrcala, divani, stolci i stolovi posuđivahu se iz privatnih kuća. Građanska četa priređivaše ovdje u ljetu vrtne zabave. Male i prilično ekskluzivne zabave priređivao je »Leseverein«, koji u to vrijeme imađaše u najmu elegantne prostorije u kući prof. Jeliševića (Petrovićeva kuća kraj franjevačke crkve). No to je trajalo samo kratko vrijeme, jer je ubrzo kuća prešla kupnjom u ruke poznatog bogataša Ivana Nep. Petrovića, kasnijega zastupnika na hrv. saboru i varaždinskoga načelnika.[18])

* * *

Vinogradi na Varaždinbrijegu pripadahu najviše varaždinskim imućnim porodicama, koji su već za ono doba bili vrlo dobro uređeni, a kuće bijahu zidane s dosta lijepim i velikim prostorijama za stanovanje. Kako se onda rijetko putovalo, to su vinogradi bili ljetovališta i najmiliji boravak Varaždincima. Priroda je tu lijepa: izmjenjuju se pitomi brežuljci, nasađeni vinovom lozom, šumice, voćnjaci, mali potočići žubore dolinicama, a izgled na Varaždin, na čitavu njegovu okolicu i Međimurje upravo je prekrasan. Pa zato nije ni čudo, da je Ebner onako pjesnički opisuje.[19]) Svake nedjelje vozili su se građani u vinograde na običnim (štajerskim) kolima, da tamo ugodno provedu nekoliko časova a obično, se kod njih sastajali prijatelji, dolazeći na čašicu razgovora.

Veselo je tada bilo u varaždinskim goricama! Danas se berbe ne mogu ni izdaleka usporediti s veseljem i srdačnošću, s onom toplinom i gostoljubivošću, koje su onda vladale. Za berbu klalo se piliće i purane, priređivalo kolače, spremalo najbolje vino, a uz dobro vino i obilni stol pjevalo se, zabavljalo i plesalo. Od pjesme, smijeha, podcikavanja i pucnjave orio se cijeli Varaždinbrijeg. U toj zabavi i međusobnom posjećivanju sudjelovala je najviše mladež, dok su roditelji bili uposleni samom berbom

Obrađivanje vinograda bilo je vrlo jeftino, jer stara naša loza nije iziskivala ni četvrtinu muke, što je imademo s današnjim vinogradima na amerikanskoj podlozi. A uprkos tomu vino bijaše vrlo dobro, a troškovi dakako mnogo manji. Voća bilo je na pretek, tek nije bilo ovako izabranih i finih vrsta, kako ga imade danas.

18) Poslije svoje smrti god. 1902 ostavio je gradu svoj cijeli imetak u vrijednosti od 3,200.000 kruna. da se upotrebi za stipendije djeci varaždinskih pripadnika.

19) Lad. v. Ebner op. cit. str. 107 110 i 193–195.

Svi brežuljci od Topličke do Zagrebačke ceste bijahu puni lijepih kućica, pa je čitav kraj izgledao kao prekrasno naselje samih vila (Cottage). Slika se sve do naših dana nije mnogo promjenila. Ali zato su se promjenili vlasnici! Od ondašnjih vlasnika nema gotovo ni spomena. Tek nekoliko vinograda ostalo je u istim obiteljima i to: vinograd porodice Jaccomini, koja ga drži u svom posjedu od godine 1773., zatim vinogradi starog trgovca Roisza — danas obitelji Hertl i Strelec. Drugo je sve redom prešlo kupnjom na druge varaždinske porodice.

* * *

Ljeti kupalo se u Dravi, gdje je bilo drveno kupalište i to koš i ograđeni dio za neplivače. Bilo je i kabina za svlačenje, ali i šest zatvorenih kabina za kupanje.

Obično se vozilo na Dravu poslije objeda, a to većinom dame, dok su gospoda išla pješke Preko livade nije još vodio uređeni put, nego se prolazilo uskom stazom. Istom kasnije urediše taj put i kraj njega zasadiše drveće. Jelo su uzimali ljudi sa sobom, dok se na kupalištu moglo dobiti samo kolača, a vino u obližnjoj gostionici preko dravskoga mosta. Most bijaše drven, a preko njega prošao je g. 1848. i ban Jelačić sa svojom vojskom protiv Madžara Taj prelaz lijepo se vidi na onovremenom kamenotisku. Drveni most srušen je pred trideset godina i zamjenjen novim željeznim mostom. Kupalište bijaše približno na istom mjestu, a za ljetnih, vrućih dana veoma dobro posjećeno. Najbolji tadašnji plivači bijahu Dragutin Pust, kasniji načelnik i liječnik Dr Mlinarić, čijoj su se vještini i smionosti divili mladi i stari. Dravska obala bila je sa svih strana obrasla lijepom šumicom, što je kupalištu podavalo posebnu draž, a velika je šteta, da su šumicu kraj mosta pred dvije godine ovako okljaštrili i iznakazili.

* * *

Godina 1848. — ban Jelačić u Varaždinu.

Ilirski preporod zahvatio je sve hrvatske gradove i potresao osobito mlitavim i mlakim Hrvatima. koji su radije švapčarili, nego da se služe svojim materinjim zvučnim i lijepim jezikom. I Varaždin, taj konservativni grad, koga su neki posprdno nazivali »Frankfurt an der Drau», nije odolio duhu vremena, nego je zaplovio narodnim vodama. Osobito se isticahu mladi, domaći ljudi, a ponajviše đaci, koji su već prije dolazili u sukob s učiteljem madžarskog jezika. Središte svega narodnoga pokreta bijaše »Ilirska čitaonica», osnovana godine 1837.

Kad je došlo 1848. do otvorenoga preloma i rata s Madžarima, postao je Varaždin velikim logorištem cijele hrvatske vojske. U svim kućama smjestiše vojnike — serežane, koji bijahu lijepi i jaki ljudi, ali isto tako prosti i otresiti. Kleli su sve u šesnaest! Djeca su ih se jako bojala. Kuda si se okrenuo u gradu, sve je vrvilo od vojnika. I poslije Jelačićevog odlaska u Madžarsku ostalo je u gradu još uvijek dosta vojske.

Prije dolaska Jelačićeve vojske morali su građani držati stražu u koliko nije dostajala građanska četa, ali se neki sakrivahu, samo da tomu izbjegnu.

Sav Varaždin i okolica uzrujaše se, kad je bilo javljeno, da dolazi Jelačić. Cijeli grad upravo se zavio hrvatskim barjacima, a to bijaše i prvi put, jer do toga vremena nijesu se kod svečanosti nikad vješali barjaci, nego samo kitili prozori sagovima i lijepim rupcima. Osim zastava bijahu kuće okićene cvijećem, zelenilom i sagovima.

Svečani doček bio je kod kapelice sv. Roka, gdje su bana dočekali i pozdravili predstavnici županije, varaždinske općine, okolišnog plemstva, svećenstvo, građanska četa i sva sila gradskoga i seljačkoga svijeta. Burno i oduševljeno pozdravljen ušao je ban u grad.

Istoga dana uveče bio je veliki ples u streljačkoj dvorani u Graberju. Inače su uvijek elitni plesovi bili u kazališnoj dvorani. Put do Graberja bio je rasvijetljen bakljama, a cijelim putem nagomilao se svijet, da vidi svoga bana, svoju nadu i uzdanje. Jelačić se vozio u kočiji do uske ulice pred Graberjem. S njime u kočiji vozila se gospođa Kukuljević, žena Antuna Kukuljević-Sakcinskoga. Od ulaza uske ulice do dvorane pošao je Jelačić s gospođom Kukuljević ispod ruke. Cijelim putem priređene su mu od građanstva silne ovacije, a cijeli grad sjao je u moru svijetla. Na velikom trgu, koji se kasnije nazvao Banskim odnosno Jelačićevim trgom bijaše smotra čete prije polaska na Madžare[20]). S velikim nadama otpraćeni su Jelačić i njegova vojska; mnogo se još žrtava doprinijelo u toj i narednoj 1849 godini, ali rezultat bijaše za Jelačića i za Hrvate upravo porazan. Mjesto slobode i nagrade dočekali smo ropstvo i Bachov apsolutizam. Ta nije ni čudo, da kod drugoga dolaska Jelačićeva u Varaždin pedesetih godina nije više bilo pravoga oduševljenja, premda su i onda Varaždinci bana lijepo dočekali. Na večer bijaše serenada na glavnom trgu (današnji trg kralja Tomislava), jer je ban stanovao u Draškovićevoj palači (nad

[20]) Tu smotru dobro prikazuje slika u bečkom gradskom muzeju.

Ignacije Beyschlag: **Karta grada Varaždina i tvrdjave iz god. 1807.**

1 Gradska vijećnica (domus lapidea). — 27 Stara isusovačka gimnazija (danas ženska građ. škola). — 28 Pavlinska (jezuitska) crkva i samostan. 65 Arx Varasd. (Stari grad). — 72 Franjevačka crkva i samostan. — 83 Župna crkva. — 92 Uršulinska crkva i samostan. — 117 Okrugla kula na Banskom trgu (srušena devedesetih godina prošloga stoljeća). — 118 Četverouglata kula kraj Kišove kuće (jedina preostala kula nekadanjih gradskih utvrda). — 121 Zagrebačka vrata. — 122 Gradska grabišta: Fossatum Meridionale (Južno grabište = Jagićeva ulica), Fossatum Occidentale (Zapadno grabište = Vrazova ulica), Fossatum Septentrionale (Sjeverno grabište = Zrinska ulica), Fossatum Orientale (Istočno grabište = Preradovićeva ulica). — 601 Sv. Florijan. — 677 Kapucinska crkva i samostan. — 992 Sv. Vid.

knjižarom Stifler). Tom prigodom zaviknuo je glasno Antolek-Orešek: „Vivat constitutio". Naravno, da su Varaždinci osuđivali Antoleka i krstili ga bedakom, ali je on jedini potpuno ispravno ocijenio situac ju bez obzira na osobe. Taj povik morao je u svojoj duši i sam Jelačić odobriti, iako to nije smio ni mogao pokazati. To on sam bijaše najvećom žrtvom bečke kamarile!

* * *

Prošao je i Bachov apsolutizam, kako i sve prolazi, i hrvatski je narod, bar djelomično došao do riječi, iako ga čekahu još velike i neprekidne borbe. A naš stari Varaždin pregazilo je novo doba, on je ostao po strani, nepoduzetan i konzervativan, mimoiđen i degradiran. Južna željeznica nije pošla ovuda, nego Međimurjem i utvrdila je svoju glavnu postaju u malom Čakovcu, dok je naša gradska općina morala napeti sve sile, da je konačno ostvarena god. 1887. zagorska željeznica. Tako je velikom mukom postignut napokon — vrlo slabi željeznički spoj.

Prošli su uistinu dani slave i lijepe prošlosti, o kojoj rječito govore mnogobrojne crkve i stare ukusne zgrade s lijepim kamenim portalima i ponosnim grbovima. Nestalo je sjaja, ali i čvrste volje u građanstvu, da se trgne iz tih nedaća, da sruši sve zapreke i pođe junačkim krokom naprijed, da obnovi ne samo stare uspomene, nego da stvori i nove temelje napretka, procvata i blagostanja. Veliko i neprocijenivo blago leži u našem kulturnom tlu, samo treba, da se iz njega izbiju žarke iskre, koje će silnom vatrom zapaliti mlada srca, da pođu oduševljeno na rad za boljak rodnoga grada, kako bi mu budućnost bila ljepšom i boljom, nego što mu je nezavidna sadašnjost.

Krešimir Filić.

Nešto za dokone dane.

Utile cum dulci! Ne bi li gdjekoji vas pokušao spojiti nešto tako lijepo, kao što su vaše ferije, s nešto korisno i dobro?

Brzoživo nam vrijeme posvuda ruši i obara stare, generacijama namrijete navike i običaje te posvuda uvodi jednoličnost međunarodnih oblika života. Naši su gradovi tom neustavljivom bujicom već preplavljeni, a većini sela nema spasa. Bezbroj je toga već otišlo u nepovrat, nestalo mnogo toga, što je narod, gradeći na iskustvima čitavog niza pokoljenja, smatrao do nedavna posvećenom predajom, od koje se ne odstupa.

Ogledajte se malko po našim selima. Reći ćete: kuća zidanica ima posvuda već toliko, da su one stare slamnjare gotovo

već iščezle, a to je velik napredak. Bez sumnje! No kolike li razlike između obiju vrsta kuća. Danas zove seljak majstora zidara, kupuje sve, od letve do cigle, od čavla do ključanice, njemu jednako tuđi, fabrički materijal, kao što je on to i nama u gradu. Nekoć je gradio seljak svoj dom sâm, a trebalo mu je pri tome tek nešto oruđa; sjekira, pila, svrdlo i par dobrih noževa bijaše od prilike sve. Svaki dio kuće izradio je on svojim rukama, sve je to on nazivao onim imenima, kojim su ovo već i njegovi pređi zvali. On je sve to radio s velikom ljubavlju: neke je predmete ukrašivao rezbarijama, u druge je opet usijanim željezom palio razne crteže, a sve to samo zato, da mu bude njegova kuća ljepša od drugih i da mu gdjekoji od tih znakova brani kuću od zla i pogibelji. Koliko li je skladnosti i dobrih razmjera umio gdjekoji seljak unijeti u svoj rad, svoj dom. Gradnja kuće bijaše nekad povezana čitavim nizom svečanosti, kod kojih su se vršili razni obredi, koji su bili starom predajom strogo propisani. Nova je seljačka kuća zidanica, usporedimo li je s onim drvenim slamnjarama, nekako hladna, bez života.

Ima još dosta tih starih seljačkih domova, ima još uvijek ljudi, koji će vam znati živo opisati gradnju takove kuće i sve običaje kod toga. Ima ih, koji će vam za svaki njezin sastavni dio znati prvobitno narodno ime. No za decenij dva nitko ne će u selu o svemu tomu znati ni riječi, a mlađi svijet već to ni danas ne zna. Eto vam ovdje lijepe zgode, da učinite nešto dobro, da spasite od zaboravi bar jedan dio prošlosti našeg naroda, čiji zadnji tragovi pred našim očima za uvijek iščezavaju. Započnite taj vaš rad opisivanjem predmeta u seljačkom domu; služite se crtežima, gdjegod vam je to moguće, pa kad ste predmet narisali, označite na slici svaki njegov sastavni dio onim imenom, koje ste ga od seljaka čuli, a onda se tek posebno okušajte u tome, da svojim riječima — kao da nema vašega crteža — protumačite, što znači pojedini ubilježeni izraz. Pisanje naših dijalektičkih riječi zadavat će vam često poteškoća, jer ćete, kad vam seljak izgovara riječ, često čuti po dva vokala umjesto jednog, ali i tome ima lijeka: napišite onaj vokal, koji jasnije čujete, a hoćete li se još većma približiti pravom načinu izgovora, napisat ćete naglašeni običnim, dok onaj, koji razabiremo samo kao neki prizvuk, manjim slovom.

Tko hoće dati dobar prikaz seljačke kuće, taj ne smije nikako zaboraviti na posve točan tloris čitave zgrade. Bit će najbolje, izaberete li mjerilo 1 : 100. Narišite, gdje u sobi stoji stol, gdje

krevet i peć, a jednako postupajte s uređajem kuhinje i komore. No provjerite svaki izraz. Kada vam više seljaka u istom selu istim izrazom označi neki predmet, tada tek smatrajte to kao ustanovljeno.

Ovakovim točnim i savjesnim opisivanjem sastavnih dijelova kuće, njenog namještaja, oruđa i odijela priučit ćete se na pravo slušanje našeg dijalekta, a to će vam biti dobrom pripravom za nešto mnogo važnije: ima još danas u našem narodu, koji je do nedavna živio samo u zabiti svoga sela, navika na izvjesne dane (Božić, Uskrs, Gjurgjevo i dr.), običaja kod raznih događaja (svadbe, krštenja, smrti, gradnje kuća, žetve itd), koji dobrim dijelom potječu još iz onih davnih vremena, kad još naš narod nije prešao na kršćanstvo. Tu će zadaću moći najlaglje ispuniti oni od vas, koji su seljački sinovi i žive u takvoj kući. Ali i ti moraju pomno paziti. Treba točno opisati sav tok običaja, što izvjesni ljudi kod toga moraju raditi ne izostavivši, ali ni ne pridodavši ništa, napose ne riječima ili stihovima, koje učesnici moraju uz izvjesne čine govoriti.

Naš je narod svakome, koji se za te pojave zanima, upravo neiscrpivo vrelo. Tu su priče, basne i pripovijetke, tu pučka metereologija sa svojim pravilima u formi rečenica, pučka medicina, pri kojoj stanovite riječi, stihovi i čini igraju važniju ulogu od samih ljekarija, — ta tko bi sve to nabrojio! Počnite zarana ovakovim sabirnim radom. Najprvo onako za razonodu, u dokolici vaših ferija. Bude li vas taj rad, kad se jednom u nj uživite, stao zanimati, tada ste već na pravome putu.

Okušajte se u tome radu, nema za to ljepše prilike od ferija. Tko će od vas donijeti prikaz ili opis bilo koje vrste, dobit će — bude li se vidjelo, da je u njega za taj rad i dara i volje, po koju priručnu knjigu, da mu ona u buduće služi putokazom, a savjesna i dobra radnja naći mjesta u dogodišnjem izvještaju naše gimnazije, a bit će možda i nagrađena.

U drugih naroda ima o tom predmetu, o etnografiji, velika, nepregledna literatura. Ima i u nas dosta toga, ali baš o daljnjoj okolici Varaždina razmjerno malo. Zar da mi za drugima zaostanemo, zar da pustimo, da s našeg nemara sve, što nam još u narodu živi, padne posve u zaborav? Ne riječi, već djela su na vama!

Adolf Wissert.

Dom i škola.

Čovjek je društveno biće i s toga vidimo već odavna, gdje razni interesi, simpatije i ciljevi udružuju ljude. Osobito srednji

vijek stvara u tom smjeru mnogo solidnih organizacija, na pr. cehove, koji preživješe i stoljeća. A danas? Nema nijedne tako reći forme u našem životu ni manifestacije, koja ne bi potakla veći ili manji broj ljudi, da stvore kakvu organizaciju, klub ili društvo. Stvaraju se i klubovi s najrazličnijim ekscentričnim i egzotičnim ciljevima, pa i strasti mogu da potaknu ljude na stvaranje organizacija. Nažalost nema u tom pogledu nikakve statistike, ali kad bismo je načinili, sigurno bi pokazala i kod nas, da je bar 75% odraslih muškaraca i bar 50% odraslih žena začlanjeno u razna društva sa svim mogućim svrhama. Samo jednog društva nema, a to je organizacija roditelja, otaca ili matera, i to onih, koji imaju djece u školi. Da, imamo »Prehranu« i potporna društva za podupiranje siromašnih učenika, ali nemamo društvo roditelja, koje bi se brinulo za svoju rođenu djecu. Dakako da se mnogi čitalac već smije toj ideji. Zar se roditelji ne brinu sami za svoju djecu? Zar ne posvećuju svojoj djeci svu svoju ljubav i pažnju, nije li odgoj djece i glavna svrha života njihovog? Ta djeca su poezija života, u djeci roditelji gledaju sami sebe, u njoj se pomlađuju itd. Srdačna hvala, dragi čitaoče, na toj himni o djeci, ali ipak moram da ponovim: *treba nam društvo roditelja, koje će se brinuti za njihovu rođenu djecu.* Zašto?

Dok je dijete maleno, roditelji posvećuju najveću pažnju ne samo tjelesnom, nego i duševnom životu djeteta, svaka manifestacija njegova izazivlje njihovu najživlju pažnju. Ali je čudnovato, da ta briga roditeljska za duševni razvoj djeteta postaje manja, kada dijete počne da ide u školu. I što je dalje dijete došlo u školi, t. j. u što viši razred, to se manje roditelji brinu i to manje prate razvoj dječje duše. Oni se brinu za njegov napredak, zato da sjedi svaki dan stanovito doba uz knjigu i da napreduje svake godine u viši razred, pa i zato, da dobije što ljepšu svjedodžbu. Ali se često, da, *većinom* ne brinu ni za društvo, u kojem im se dijete kreće izvan škole, ni za utjecaj okolice, privatne lektire itd. Ne posvećuju pažnje tomu, kako se razvija ćud, volja, karakter djeteta, ne prate njegov duševni razvoj. Dosta im je, ako dijete steče znanja za napredak iz jednog razreda u drugi. Kroz sve vrijeme, što sam nastavnik na varaždinskoj gimnaziji, nijesam doživio, da me koji otac ili mati pita o svom djetetu što drugo osim: kako uči i da li će dobiti prvi red ili odliku i slično. Skoro nikada nijesam imao prilike, da s kojim ocem ili materom govorim o ćudi djeteta, o njegovim duševnim svojstvima i interesima, osim ako se mislilo, da ću tim moći biti potaknut na

blaže ocjenjivanje, s obzirom na pr. na muzikalnost ili koje drugo svojstvo, koje je pružalo mogućnost, da dijete nađe kasnije u životu opstanak i bez znanja matematike i fizike. Isto mogu potvrditi i svi moji nastavnički drugovi u Varaždinu i izvan njega. Ima u tom roditeljskih iznimaka, ali to su samo *iznimke*. U ogromnoj većini roditelji smatraju školu — rekao bih — nekako birokratski. Škola je državna ustanova, nastavnici državni činovnici. Odrasli idu u urede, trgovine itd., a djeca u školu. 2—3 put na godinu se dolazi pitati, hoće li biti prvi red i s tim je sav kontakt između roditelja i nastavnika iscrpen. A nastavnik, koji ima 3—4 sata na tjedan posla s djetetom i to ne s jednim, nego s njih 30-40 i više u isto doba, neka u tom kratkom vremenu upozna ne samo znanje djeteta, nego i dušu njegovu. Jer nastavnik treba da odgaja dijete. No kako će ga odgajati, kad ga ne pozna, a nema blizu roditelja, da mu pomognu. Ili će se ograničiti na to, da puni djetetu glavu s propisanom količinom znanja iz svoga predmeta? Mislim da je ovih nekoliko riječi dosta, da rasvijetli ponor, koji dijeli roditelje od nastavnika. Jedni i drugi odgajaju dijete, a ne poznaju se. Kako može da bude harmonije u njihovom radu? I treći je odgojni faktor ovdje: društvo, okoliš, ulica, kino itd. Jedan dio njegova odgoja opaža nastavnik, a jedan dio roditelji, ali oni se ne sastaju, da si uzajamno pomognu svojim iskustvom i opažanjima. Danas i roditelji i nastavnici vide i osjećaju, da su im napori oko odgoja djece u školi često uzaludni, a uvijek mnogo veći, negoli prije 20—30 godina. Promjenilo se sve, djeca osjećaju jače te promjene svojim cijelim bićem, negoli mi. Treba tražiti nove puteve, nove metode odgoja. Ali se ne varajmo: niti će ih naći nastavnici sami za se, a niti roditelji sami za se. Samo zajednički rad može dovesti do cilja. Roditelji i nastavnici, treba da uvide, da će bez složnog, zajedničkog rada jedni i drugi izgubiti utjecaj na dijete, a odgojitelj će biti onaj treći faktor. A smijemo li njemu prepustiti sav odgoj budućeg naraštaja? Ogromna je odgovornost i nastavnika i roditelja pred narodom. Evo dakle dovoljno razloga, da se stvori organizacija roditelja školske djece. No to je samo glavna svrha, ideja vodilica takove organizacije. Sada ćemo da ogledamo njezin praktični rad. O jednom dijelu toga rada bilo je dosta govora na roditeljskim sastancima naše ekstenze. Privremeni odbor roditelja već pomaže »Domu narodnog zdravlja« organizaciju ferijalne kolonije za slabu varaždinsku djecu. Već se otud vidi, da će to roditeljsko društvo moći mnogo koristiti s obzirom na zdravstveno stanje djece kao posrednik iz-

među škole i roditeljskog doma. Ali bit će i drugih zadaća. Naša se država nalazi u stadiju organizacije. Mi uistinu tek postajemo. Potrebe su ogromne, pa ni uz najbolju volju ne mogu se sve ni spoznati, a kamo li namiriti. Takvo stanje osobito teško osjećaju škole. Manjkaju mnoga pomagala za obuku, knjige, aparati itd Taj se nedostatak osvećuje na djeci, kojoj je rad i napredak u mnogim predmetima zbog toga mnogo teži i naporniji. Budemo li čekali, dok će država moći svim tim potrebama udovoljiti, još će se stotine, a možda i tisuće varaždinske djece sasvim suvišno izmučiti i potrošiti mnogo energije, koju bi mogla korisno upotrebititi za drugo. Ali roditelji mogu sami tomu zlu doskočiti, ako — žrtvujući za sva moguća društva — žrtvuju nešto i za svoju djecu. Prije rata je dijete plaćalo školarinu od 24 K na godinu. Danas je to oko 250 Din. Neka samo polovica roditelja naših đaka dobrovoljno uplati tu svotu — jer siromašniji su i prije rata bili oprošteni od plaćanja školarine — i za par godina će naše škole biti dobro opremljene svim najpotrebnijim sredstvima za savremenu obuku. Treba da se samo sjetimo priče o onom, koji je utapljajući se vapio: »Pomozi, sv. Nikola!« a svetac mu odgovorio: »Ded i ti malo makni rukama!« Evo dakle druge zadaće roditeljske organizacije. I tu će roditelji u istinu dati nešto za svoju i samo z a s v o j u r o đ e n u djecu.

Dođe li stranac u Varaždin, mi mu s ponosom pokazujemo naše groblje, naš park, naš muzej, pa i naš teatar, upozorujući ga odmah i na njegovu starost, ako ga pokazujemo iznutra. I škole bih mu još pokazao izvana i malo iz daleka, ako nije nastavnik. Ali ih ne pokazujmo nikomu iznutra! Osobito ne, ako je malo toplije . . . Varaždinski roditelji imaju u školama u Varaždinu preko 2000 djece. Ne uzevši u obzir samostanske škole, ostaje u gradskim i državnim školama sigurno 1500—1600 djece. Od tog broja neznam, da li ima 150—200 strane djece, sva ostala su domaća, djeca varaždinskih građana, građana grada, koji tako reći nema duga, a ima nekoliko desetaka milijuna dinara svoje imovine. Nijedna od triju velikih školskih zgrada ne odgovara svojoj svrsi ni higijenski, a kamo li pedagoški. K tomu su i pretijesne. Naša djeca treba da dnevno 5—6 sati sjede natrpana u sobama bez ventilacije, katkad i vlažnima, a i zgradama, koje se nalaze na vrlo prometnim mjestima. Otvorim prozore, da dođe svježi zrak u sobu, ali odmah ga treba i zatvoriti zbog prašine i buke. O dvorištu ili vrtu za odmor i igru za vrijeme stanke u osnovnim školama nema ni govora. U gimnaziji — djelomično i zbog loših

peći — djeca su 2 mjeseca svaki dan sjedjela u školi u zimskim kaputima. Hoće li roditelji, građani grada, koji je prije 30—40 godina izgradio krasne vojarne, koji je i nedavno bio voljan zbog trgovačkih interesa izgraditi zgradu za carinarnicu ili slično, još dugo mirno gledati muke svoje djece u tim školskim zgradama?

Držim, da je već ta činjenica dostatan razlog, da se roditelji organizuju, da zajednički porade za svoju djecu. Drže se skupštine, ankete, šalju se rezolucije zbog toga, da li će dućani biti otvoreni do 6 ili do 7 sati uveče. I pravo je. Ali zar život i zdravlje naše djece nijesu isto tako vrijedni, da se interesenti — roditelji — prenu iz letargije, u kojoj su dosad živjeli, da se organizuju, da drže i skupštine i šalju adrese i rezolucije, da učine nešto za svoju djecu. Jer ta djeca, to je budućnost Varaždina, hrvatskog naroda i države. Eto dakle još jedne zadaće, koju će imati organizacija roditelja. A primjera za uspješan rad ima dosta: u Zagrebu, Zemunu, Sisku i drugdje. Ono, što se može drugdje, može se i u Varaždinu. Jer valjda još nijesmo posljednji među našim gradovima. Pa ako već ništa drugo ne možemo i ne umijemo da učinimo za napredak Varaždina, omogućimo bar našoj djeci valjanu školsku spremu i pripravu za život u zdravim i moderno opremljenim školama.

Ne ću se upuštati u to, da zasebice nabrajam sve koristi, koje su već do sada imale škole po raznim i manjim mjestima naše domovine od roditeljskih društava, o tom se dosta piše po našim novinama. Svi još sigurno znate za akciju zagrebačke »Zajednice doma i škole« kod mjerodavnih faktora u Beogradu za potrebe zagrebačkih škola i za izgradnju nove školske zgrade. Navesti ću još dva konkretna primjera, koliko bi prošle školske godine bila koristila organizacija roditelja svojoj djeci — đacima našeg zavoda. Skoro 2 mjeseca — kako već spomenuh — se djeca tako reći smrzavahu u školi. Da je bilo već društvo roditelja, organizovalo bi nabavu drva kratkim putem mimo propisa zakona o državnom računovodstvu. Da je svaki đak dao 15 Din., dobili bismo odmah dosta drva i podržavanje takve temperature, kakva je svake zime u ostalim državnim uredima. Ove je zime došao k nama jedan tvorničar iz Berlina nudeći na prodaju krasan mali projekcioni aparat sa filmovima za školsku obuku. Sve skupa bi bilo zajedno s velikim brojem filmova stajalo do 10.000 Din, dakle 25 Din po svakom učeniku. Ali premda bi to silno olakšalo školski rad u geografiji i prirodnim znanostima, nijesmo ga mogli nabaviti, dok bi za roditeljsko društvo to bio vrlo lak posao.

Najviše nas je boljelo, što smo vidjeli službene narudžbe za taj aparat svih škola u Sloveniji, Zagrebu, Beogradu, Čakovcu itd., a samo u Varaždinu nijesmo mogli smoći sredstava. Priznajem, da sam se stidio pred tim tvorničarom, jer drugdje u Evropi, osobito u Njemačkoj, danas se projekcioni aparat i kino upravo tako sam po sebi razumije kao pomagalo nastave, kao kod nas trokuti i šestila. Dakako da je za nas kino i obuka s filmom pjesma daleke budućnosti i neka nitko od roditelja ne misli, da će prva zadaća budućeg roditeljskog udruženja biti narudžba kino-aparata za varaždinsku realnu gimnaziju. Mi imamo j o š m n o g o p r e č i h potreba.

Sad će Vam se, dragi roditelji, djeca vratiti opet na dva mjeseca kući. Pa i ona, koja imaju svoje roditelje ovdje u Varaždinu, bit će opet više s Vama. Iznosit će pred Vama svoje uspomene iz škole i svoja opažanja. Slušajte ih pozorno i moći ćete već iz njihova pripovijedanja razabrati mnoge nedostatke i mnoge potrebe, koje bi roditeljsko udruženje moglo lako ukloniti. Razmislite dobro sve, sjetite se češće one priče o utopljeniku i odlučite se, da sami pomognete školi, bolje reći svojoj djeci. I kad u jesen opet dovedete dijete ovamo, uvjeren sam, da ćete se odmah kod upisa javiti ujedno i za člana roditeljskog udruženja »Zajednice doma i škole« za drž. realnu gimnaziju u Varaždinu, koje će se organizovati i konstituirati definitivno početkom rujna ove godine. Godišnja članarina — manja od predratne školarine — zajedno s darovima plemenitih srdaca dat će sigurno uz veliki broj članova, roditelja, zavodu našem, u kojem ste i Vi mnogi proživjeli po 8 godina, dosta sredstava za valjani rad i razvoj. Štogod dajete našoj gimnaziji dajete neposredno svojoj djeci, jer će ona odmah osjetiti korist Vaše darežljivosti. Roditeljsko udruženje zbližit će Vas s nastavnicima i sa školom, a po tom i s Vašom djecom, koja Vam se sad poslije rata često otuđuje. Razumjet ćete lakše mnoge težnje svoje djece, koje su Vam sad nejasne, kad budete imali mogućnost, da u »Zajednici doma i škole« malo iz bližega motrite školski život i rad. »Zajednica doma i škole« omogućit će tješnju saradnju roditelja i nastavnika, a tako će doći i do većeg sklada između jednih i drugih. Vaša djeca će se uz jedinstven odgoj moći u većoj harmoniji razvijati, a to će i te kako koristiti njihovu karakteru. Tako će danas sutra moći lako izvršavati teške dužnosti, koje ih čekaju u životu. Osobito kod nas, gdje se tek stvaraju novi uvjeti za državni život Južnih Slovjena, čekaju buduću generaciju ogromni zadaci. Te će moći časno izvršiti samo potpuni ljudi. A potpune ljude može da odgoji samo skroz harmonička saradnja doma i škole.

Vladimir Deduš.

Rad ekstenze
na polju narodnog prosvjećivanja.

Od polovice oktobra pa do konca aprila održana su u gimnaziji slijedeća javna pučka predavanja:

1. **„Tolstoj i socijalno pitanje"** (14. X. prof. Dr. Milica Bogdanović iz Zagreba). — 2. **„O ferijalnim kolonijama"** (18. X. liječnik Dr. Martin Prelog). — 3. **„Varasdinzka dobrochinztva szlosnozt"** (21. X. prof. Adolf Wissert). — 4. **„Razvoj socijalnih odnosa u životinja"** (28. X. prof Franjo Košćec; uz projekciju diapozitiva). — 5. **„Mogućnost lijeta u svemir"** (4. XI. prof. Vladimir Deduš; uz projekciju diapozitiva). — 6. **„Ovisnost našeg zdravlja o nekim žlijezdama"** (11. XI. liječnik Dr. Martin Prelog; uz projekciju diapozitiva). — 7. **„Kultura i priroda"** (18. XI. prof. Milan Kaman; uz projekciju diapozitiva). — 8. **„Dr. Franjo Rački. Povodom 100-godišnjice rođenja našeg velikog naučenjaka"** (25. XI. prof. Franjo Galinec), — 9. **„O kulturi i civilizaciji"** (2. XII. pukovnik Dragutin Mićić). — 10. **„O bijedi i nevolji naše djece"** (8 XII. učiteljica Zora Jiroušek iz Zagreba). — 11. **„Selo i grad"** (9. XII. prof. Vladimir Deduš). — 12. **„Zagreb u XIX. stoljeću"** (16. XII. prof. Đuro Szabo iz Zagreba; uz projekciju diapozitiva) — 13. **„O Indiji"** (23 XII. učitelj Oskar Szabo; uz projekciju diapozitiva). — 14. **„S đacima preko Alpa, Gorskog Kotara, Primorja i Plitvica"** (30. XII. prof Vilko Mahorić iz Krapine; uz projekciju diapozitiva). — 15. **„Savinjske ili Kamniške Alpe"** (6 I. prof. Vladimir Stahuljak iz Zagreba; uz projekciju diapozitiva). — 16. **„O sabiranju i sabiračima starina"** (13. I. advokat Dr. Nikola Pečornik). — 17 **„O novorođenčadi"** (20. I. liječnik Dr. Aleksander Ernst; uz projekciju diapozitiva i demonstraciju na modelu). — 18. **„O Karavankama"** (27. I. prof. Vladimir Stahuljak iz Zagreba; uz projekciju diapozitiva). — 19. **„Seljak o seljačkoj naobrazbi i školi"** (2. II. Matija Kelemine, seljak iz Miholjanca, đak Seljačkog sveučilišta u Zagrebu). — 20. **„Istraživači nevidljivog svijeta"** (10. II. liječnik Dr. Miroslav Posmodi; uz projekciju diapozitiva). — 21. **„Iz duševnog života naših domaćih životinja"** (17. II. prof. Milan Kaman; uz projekciju

diapozitiva). — 22. „Čudnovati lijekovi“ (24. II. ljekarnik Mr. dr. Artur Krajanski). — 23. „Uspon na Grossglockner“ (3. III. prof. Adolf Wissert; uz projekciju diapozitiva). — 24. „Zaštita mladeži u nas“ (10. III. univ. prof. u m. Dr. Josip Šilović iz Zagreba; uz projekciju diapozitiva). — 25. „Zlato na cesti“ (17. III prof. Vladimir Deduš). — 26. „Alfred Edmund Brehm. (Prigodom 100-godišnjice rođenja najznamenitijeg i najpoznatijeg poznavaoca životinjskog svijeta)“. (24. III. prof. Franjo Košćec; uz projekciju diapozitiva). — 27. „Grgur Ninski i slavenska liturgija u Hrvata“ (25. III. prof. Krešimir Filić). — 28. „Tuberkuloza i mladež“ (7. IV. liječnik Dr. Martin Prelog). — 29. „O temperamentima“ (14 IV. prof. Dr. Luka Fiala). — 30. „Naši sredovječni gradovi“ (21. IV. prof. Đuro Szabo iz Zagreba; uz projekciju diapozitiva).

* * *

Kao i prijašnjih godina tako i ove, omogućilo je gradsko poglavarstvo, neki domaći novčani zavodi i varaždinsko građanstvo svojim većim i manjim doprinosima ovu pučko-prosvjetnu akciju naše ekstenze, pa si stoga smatramo ugodnom dužnosti, da još jednom i ovdje iskažemo svim svojim dobrotvorima i prijateljima najtopliju i najiskreniju hvalu.

* * *

Gimnazijskom ekstenzom upravljaše ove školske godine slijedeći odbor: predsjednik Košćec Franjo tajnik Kaman Milan, blagajnik Deduš Vladimir, odbornici Filić Krešimir, Fitze August, Dr. Prelog Martin i Wissert Adolf.

Ovogodišnje proljeće.

(Po vlastitim opažanjima i prirodopisnim bilješkama mojih sudrugova).

Naš gospodin profesor prirodopisa dao je čitavom razredu za zadaću, da promatra i bilježi, kojim će se redom ove godine pojavljivati biline i životinje. Mi smo se toga posla vrlo rado prihvatili, jer smo znali, da će se ove godine sve nekako drukčijim redom pojavljivati, nego inače, i to radi strašne zime, koja je bila tako oštra, kakve ni naši starci ne pamte. Ne samo da je bila oštra u zimskim mjesecima, već je zahvatila i dobar dio proljeća, pa su se zato sve biline i životinje sa zakašnjenjem pojavljivale. A da bude naš rad što točniji, podijelio nas je gospodin profesor tako, da smo jedni promatrali i bilježili pojavljivanje šumskih i poljskih bilina, drugi voćaka, a treći radove na polju i u vrtu. Većina ih je opažala voćke. Šimunčić je bilježio nastup prvih pro-

ljetnih bilina, Vojtechovsky svaki dan vrijeme, Kezele radove u vrtu, Jurmić pojavljivanje kukaca, a Banek, Jenčić i ja, poljske radove. Ja sam se poslužio svim bilješkama sudrugova i svojim vlastitim opažanjima, pa sam eto ovdje u kratko složio za naš „Izvještaj“ pregled našeg rada.

Zima je ove godine bila duga i oštra, a osobito je čvrsto pritisla u siječnju i veljači. Snijeg se dugo nije okopnio, a kada ga je napokon nestalo, počeo je 4., 6. i 8. travnja opet nanovo padati. U ožujku i travnju bilo je hladno, a tek u svibnju je bilo nešto toplije, ali je svaki čas padala kiša. To je sve bio uzrok zakašnjenju naših prvih glasnika proljeća, koje smo prijašnjih godina susretali već koncem veljače, a ove godine su se pojavili tek u polovici ožujka.

Među bilinama bilo je priličnog zakašnjenja. V i s i b a b e, koje su inače cvale već u veljači, procvale su ove godine tek 10. ožujka. U te dane procvale su i m a c e v r b e i v e, j a g l a c i i t r a t i n č i c e. Prve š a f r a n e i p l u ć n j a k e našli smo 3. travnja, k o c k a v i c u, p r e s l i č i c u, k a l j u ž n i c u i m r t v u k o p r i v u 8. travnja, l i v a d n a r e ž u h a procvala je oko 1. svibnja, a j a b u k e i k r u š k e oko 4. svibnja.

Crtež Ivana Vrančića, uč. VI. razreda

Mene su, kao seljačko dijete, napose zanimali poljski radovi. Ova zima prouzročila je zakašnjenje i u poljskim radovima, n. pr. sijanju **z o b i**. Zob se obično sije već u veljači, a sada su je sijali tek koncem ožujka. **K r u m p i r** sadi naš narod u određene tjedne, koji se zovu po pojedinim godovima, koji u tim tjednima dolaze. Najradije ga sade u „Valjevskom tjednu", no ove godine ga je onda vrlo malo posađeno, jer je skoro čitavog tjedna kišilo. Najviše ga je posađeno u „Jurjevskom tjednu". Kako je bila vrlo oštra zima, smrzlo se **k u k u r u z n o s j e m e**, koje nije bilo dobro spremljeno. Ratari su bili posebno upozoreni, da načine pokuse sa kukuruzom i da posade najprije nekoliko zrna u zemlju. Tu se onda opazilo, da je nekima proklijalo 50 % i 75 %, no nekima jedva i 10 %. Mnogi se gospodari nijesu o tome uvjerili, pa su smrznuto sjeme posijali. Budući nije ništa iskl̦ijalo, morali su nanovo još većim zakašnjenjem sijati.

Čitav posao u vrtu također je zakasnio jer je zemlja bila dugo smrznuta. Mnogo se toga, što se je već posijalo, smrzlo i pozeblo, pa se moralo nanovo sijati.

Kako je bilo zakašnjenja među bilinama, bilo ga je i među životinjama. U ožujku nijesmo našli vani još nijednog kukca. Tek

Akvarel Beate Mrzljak, uč. V. a razreda.

početkom travnja vidjeli smo prve **ž u ć a k e**, **v e l i k e r i đ e**, **z u j k e** i **p č e l e**, a na kori lipe one poznate crvene **o p a n č a r e**.

R u s o g r l e l a s t a v i c e došle su 5. travnja, **b j e l o g r l e** 8. travnja. Jurmić, Jenčić, Tropp, Petran, Nagy, Hirschsohn, Kos i ja, prstenovali smo mlade lastavice u gnijezdu malim prstenima iz aluminija, koje nam je pribavio gospodin profesor iz ornitološke centrale u Zagrebu, koja se bavi ispitivanjem seobe ptica.*)

Ove godine pojavilo se dosta **h r u š t e v a**, koje su specijalno promatrali: Dvoršćak, Navarra, Jurmić, Čagran, Weitzner, Mrazović, Petran, Branilović, Tropp i ja. Bili smo upozoreni, da brojimo, u kojem su se omjeru pojavljivale obje vrsti naših hrušteva: **M e l o l o n t h a v u l g a r i s** i **M e l o l o n t h a h i p p o c a s t a n i**, pa smo našli, da je ove druge vrsti bilo sada više, nego one prve.

I oni naši lijepi veliki noćni leptiri, noćna pauneta, pojavili su se dosta kasno i to u drugoj polovici svibnja.

Poslije 20 svibnja stali su se leći **g l o g o v c i**, a 25. bilo ih je već toliko, da su se livade sve bijelile od njih.

Čitava je priroda ove godine zakasnila po prilici za tri tjedna. No čim je u svibnju nastalo nešto toplije, to je odmah počelo sve pupati i rasti kao da se žurilo, da dostigne ono, što se je zakasnilo.

Josip Cafuk, uč. II.[b] razreda.

Maribor-Fala-Ruše.

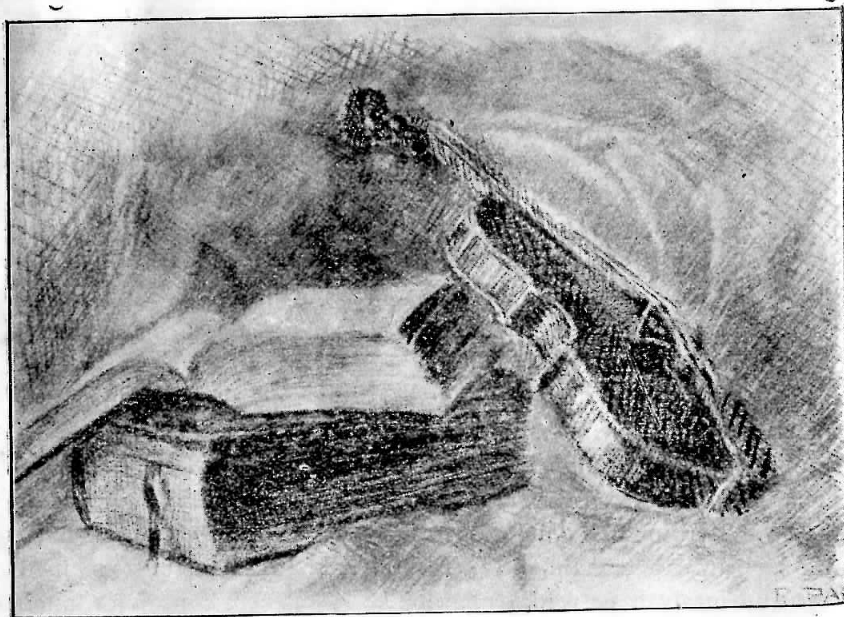
Bila je to naučna ekskurzija, na koju smo krenuli pod vodstvom našeg razrednog starješine gosp. prof. Dedušа. Jutro bijaše lijepo i vedro, pa smo u najboljem raspoloženju ostavili Varaždin i pošli u Maribor, s nadom, da ćemo vidjeti štošta novo i provesti 2 dana u ugodnoj zabavi. U Mariboru bila nam je prva briga, da nađemo konačište. Imao nam ga je pribaviti Ferijalni Savez, ali zbog nemara i nesređenosti, koja vlada među mariborskim ferijalcima, ostali smo i mi na cjedilu. Nije nam preostalo drugo, nego da pođemo u hotele. Kad smo se tako smjestili i malko odmorili, pošli smo da razgledamo grad. Kao kontrast starom dijelu grada, gdje imade još sačuvanih kula iz prijašnjih vremena i gdje Drava oplakuje zidove nekih zgrada, razvio se današnji moderni Maribor s lijepim građevinama i živim prometom. Osobito nas je privlačio državni most, koji je najmodernije konstrukcije i veoma masivan te veliko mariborsko šetalište, koje mjestimice

* Markiranjem ptica prstenima bavili su se i učenici I. razreda Karlović i Vuković.

prelazi u šumu, pa nam je u svojoj hladovini pružilo ugodno zaklonište od gradske sparine i sunčane žege.

Kad smo se tako odmorili, pošli smo u hotel Meran na objed, a onda ravno na kolodvor, pa u Falu. Iz vlaka smo promatrali lijepi gorski kraj, kroz koji je Drava izdubla svoje korito i što smo se više približavali Fali, to smo postajali sve nestrpljiviji i radoznaliji, kako izgleda ta najveća hidroelektrična centrala u našoj državi. Napokon izađosmo iz vlaka, prevezosmo se preko Drave i pođosmo šumskim puteljkom uz obalu Drave prema samoj centrali. Kad smo iza jednog zavoja ugledali one silne zaustave, koje reguliraju dravsku vodu, nijesmo mogli, a da se ne divimo silnoj tehničkoj dotjeranosti, kojom su podignute usred rijeke, te je sile, da se pred njima razlijeva u malo jezerce. Bili smo još predaleko, a da primjetimo onu strahovitu silu, koja je ovdje skučena. Jedini znak, koji nam je bar donekle kazivao, što se krije iza onih zaustava, bila je ona silna buka, koja se na daleko čula.

Napokon smo stigli na cilj i bili pušteni u centralu. Prvo, što smo razgledali, bile su naprave, gdje se voda pušta u turbine. Ovdje zapravo nijesmo ništa vidjeli, jer su same turbine

Pastel Petra Paske, uč. 8. r. razreda.

sakrivene pod vodom. Nitko ne bi rekao, da ona voda, koja tamo mirno protječe kroz rešetke, proizvodi toliku energiju (40.000 HP).

Kad smo to razgledali, pošli smo u veliku dvoranu, koja se nalazi na samoj zaustavi, gdje su smješteni ogromni dinamostrojevi. Te se grdosije vrte, a da čovjek zapravo ni ne vidi, što ih pokreće. Ali stroj je stroj, i nikad ne ostavlja u nas tako dubok dojam, kao jedan prirodni pojav koji može biti mnogo jednostavniji i neznatniji. Pa tako je bilo i ovdje u Fali. Od sviju strojeva, koji vrše toliku korisnu radnju i kojih se energija širi na stotine kilometara daleko, nije na nas nijedan tako djelovao, kao onaj zapravo neznatan slap suvišne vode, što se ruši preko zaustava u Dravu. Ovdje se zapravo vidi, što je Fala. Divili smo se čovjeku, koji je uspio da svlada prirodne sile. Zaustavio je rijeku u njezinom toku i prisilio je, da mu služi. Bez riječi zagledali smo se u slap, bolni vapaj obuzdane rijeke, kako se ruši, pjeni i bjesni, pa smo prema tome sudili, kolika mora da je sila, koju je čovjek ovdje skučio. Od slapa krenuli smo natrag gore na zaustavu i pregledali naprave za reguliranje vodostoja. Nakon toga smo pogledali kako radi bazen, u kojem se spuštaju splavi s višeg vodostoja na niži, da mogu nesmetano dalje Dravom ploviti i tako završili naše razgledanje, jer smo u glavnom vidjeli sve, što je trebalo vidjeti. Jedino k transformatorima nas nijesu pustili, jer je zbog visoke napetosti opasno za život onamo zalaziti Kad smo izašli iz centrale, bilo je još dosta vremena do dolaska vlaka za Maribor, pa smo se otputili u samo mjesto Falu, gdje smo se u jednom idiličnom kutiću odmorili, pa se onda osvježeni vratili u Maribor.

Drugi dan ujutro već smo se vidjeli u vlaku i jurili prema Rušama. Dolina Drave bila je zamagljena, a isto tako i vrhunci susjednih gora. Voz je veselo hrlio naprijed i zalazio čas u maglu, čas na sunce. Izgledalo je, da će dan biti lijep, a to je budilo radost u našem i onako raspoloženom društvu. Kad smo stigli u Ruše, bilo je prvo, da se pobrinemo za naš želudac, jer smo bili još na tašte, a onda smo krenuli u tvornicu. Razgledavanje tvornice trajalo je neko 2 sata. Najprije smo razgledali fabrikaciju tekućeg zraka. To je najčišći dio cijele tvornice, u kojem je vladala ugodna hladovina. Zrak se komprimira i onda hladi pomoću amonijaka. Zatim ga se pušta, da se ponovno rastegne i kod tog se procesa tako ohladi, da se pretvori u tekućinu. Tamo su stajale dvije otvorene vedrice tekućeg zraka. Izgledao je kao vrela voda, samo što je bio nešto modrikast. Taj tekući zrak šalje se ili izravno u trgovinu ili se frakcioniranom destilacijom dobiva iz njega čisti

kisik i dušik ili ga tvornica sama treba kod fabrikacije CO_2. CO_2 nastaje kao nuzgredni produkt kod dobivanja karbida ($Ca\ C_2$), pa ga se pomoću tekućeg zraka hladi i komprimira u bombe. Karbid se dobiva iz vapnenca ($Ca\ CO_3$) i ugljena.

Vapnenac se žari u velikim zatvorenim valjcima, te se raspada na CO_2 i živo vapno. CO_2 se na već prije spomenuti način komprimira i šalje u trgovinu, dok se CaO miješa s ugljenom i tali u velikim električnim pećima, gdje se s ugljenom spaja u karbid. Karbid se ili izravno šalje u trgovinu ili se u posebnim pećima, koje naliče na hodnike, spaja s dušikom, pa se tako dobiva cijanamid, koji služi kao gnojivo. Ruška tvornica pravi još ferosilicij, a kao sirovinu za taj spoj uzimaju: željeznu pilotinu, kremeni pijesak i ugljen.

Najzanimljivije je od svega u ruškoj tvornici dobivanje karbida, a najveličanstveniji je prizor bezuvjetno onaj kod električnih peći. Svaka peć se sastoji iz triju velikih elektroda, između kojih preskače električni luk. Elektrode stoje otvoreno i zalaze samo dolnjim dijelom u smjesu živog vapna i ugljena. Čitava je ta smjesa ražarena, ogromni plameni ližu elektrode, a stup dima diže se od poda pa sve do stropa, gdje izlazi kao dobro poznati dim ruške tvornice, koji često cijelu okolicu zavija u maglu. Nesnosan žar širi se na sve strane, pa sam se sve nehotice, promatrajući taj prizor, sjetio Danteovog pakla. Zanimljivo je gledati, kako se užareni karbid, koji ima oko 3000° C, vadi iz tih peći i kako se hladi. No nama je bilo dosta te prašine i strahovitog žara, pa smo nekako potišteni i duševno umorni krenuli u obližnju prostoriju, gdje se u velikim metalnim bubnjevima mrvi karbid. Ovdje je bila upravo paklena metalna buka, koja je naše raspoloženje potpuno promijenila. Dok smo se prije lijeno vucarili, sad je zavladala živahnost među nama. Počeli smo skakati i vikati jedan drugome u uho, ali se u onoj silnoj buci nijesmo mogli nikako sporazumijevati. Sada smo još razgledali prostorije, gdje se prave škatulje za karbid te neke strojeve, a onda smo se oprostili od tvornice i pošli u prirodu, da se naužijemo i njenih krasota. O podne bili smo već u Mariboru, a naveče u 8 sati vratili smo se u Varaždin u najboljem raspoloženju.

Na završetku ovih redaka moram da izrazim srdačnu hvalu našem razrednom starješini gosp. prof. Dedušu, koji je imao mnogo brige i truda, da se ispuni naša vruća želja, da vidimo te tvornice. Ja držim, da mu trud nije bio uzaludan, jer smo u ta dva dana vidjeli i naučili koješta, što nam je potrebno za opću obrazovanost, a što nam redovna školska obuka ne bi mogla dati. Fala i Ruše ostavile su u nama duboke utiske, koji ne će tako brzo iščeznuti.

Ernest Söhnel, uč. 7. real. razreda.

Promjene u nastavničkom zboru tijekom školske godine.

Spitzer Jelka dr., profesor, premještena je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 29 152 od 29. VIII. 1928 sa ovog zavoda na drž. žensku realnu gimnaziju u Sušak;

Ružička Kamilo, profesor, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 23 994. od 29. VIII. 1928. sa ovog zavoda na drž III. realnu gimnaziju u Zagreb;

Novak Josip, učitelj vještina, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 29.152. od 29. VIII. 1928. sa ovog zavoda na drž. realnu gimnaziju u Bijeljinu;

Kaštelan Josip, suplent, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 18 209. od 29. VIII. 1928 sa drž. realne gimnazije u Iloku u ovaj zavod;

Kralj Vladimir, učitelj vještina, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 29.152. od 29. VIII. 1928. sa drž. realne gimnazije u Novoj Gradiški u ovaj zavod;

Matoš Leon, profesor, premješten je Ukazom Njegova Veličanstva Kralja, SN br. 33 059. od 18. IX 1928. sa ovog zavoda na drž. realnu gimnaziju u Koprivnicu;

Plazzeriano Anica, apsolvirani student filozofije u Zagrebu, postavljena je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br 22.028. od 25. IX. 1928. za privremenu predmetnu učiteljicu na ovom zavodu;

Žuljević Petar privremeni predmetni učitelj, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 34 927. od 1. X 1928. sa drž. realne gimnazije u Brodu n. S. u ovaj zavod;

Suligoj Zvonimir, učitelj u Beogradu, dodijeljen je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 42 714. od 28. XII 1928. za nastavnika gimnastike u ovaj zavod;

Bodisko Vladimir, kontraktualni suplent, premješten je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 3492. od 31. I. 1929. sa ovog zavoda u drž. realnu gimnaziju u Gospić;

Kondrat Adolf, direktor, penzionisan je Ukazom Njegovog Veličanstva, Kralja SN br. 11.990. od 27. III. 1929.;

Kaman Milan, profesor, određen je odlukom Ministarstva Prosvjete SN br. 12545. od 5. IV. 1929. da vrši privremeno dužnost direktora ovoga zavoda.

Pregled nastavničkog zbora koncem školske godine.

a) Redovni nastavnici.

Kaman Milan, profesor i vršilac dužnosti direktora, I. kateg. 5. gr. 7. step., prirodopis II$^b_2$, V.$^a_2$, V$^b_2$, VI$_3$; svega 9 sati.

Deduš Vladimir, profesor, I. kateg. 6. gr. 5. step., matematika V.$^a_3$, V.$^b_3$, VII$_3$, 7$_3$, fizika VII$_4$, 7$_4$, opisno mjerstvo 7$_2$; svega 22 sata Starješina VII. 7. razreda. Čuvar fizikalne i geometrijske zbirke.

Fiala Luka dr, profesor, I. kateg. 8. gr. 2 step, matematika I$_4$, III$^b_4$, IV.$^a_4$, IV.$^b_4$, fiziku III.$^b_4$; svega 20 sati.

Filić Krešimir, profesor, I. kateg. 6 gr. 5 step, zemljopis III.$^a_3$, IV.$^a_3$, V.$^b_2$, VI.$_2$, VII. 7.$_1$, povijest III.$^a_3$, pisanje I.$_2$, II$^a_2$, II.$^b_2$; svega 20 sati. Čuvar zemljopisne zbirke.

Fitze August, suplent, I. kateg. 9. gr. 1. step., matematika III.$^a_4$, VI.$_3$, VIII.$_2$, 8$_3$, fizika VIII$_4$, 8.$_4$, opisno mjerstvo 8$_2$; svega 22 sata. Starješina III.^{a} razreda.

Galinec Franjo, profesor, I. kateg. 6. gr. 5. step., srpski ili hrvatski jezik V.$^a_4$, V.$^b_4$, VI.$_4$, VII. 7.$_3$, VIII. 8.$_3$; svega 18 sati. Starješina VI. razreda. Knjižničar učeničke knjižnice.

Kaštelan Josip, suplent, I. kateg. 9. gr. 1. step., zemljopis I.$_3$, II.$^a_2$, IV.$^b_3$, V.$^a_2$; svega 10 sati. Poslovođa u ravn. pisarnici.

Kolander Ivan, profesor, I. kateg. 5. gr. 7. step., srpski ili hrvatski jezik II.$^b_5$, IV.$^a_4$, matematika II.$^a_4$, II.$^b_4$; svega 17 sati. Starješina II^b razreda.

Košćec Franjo, profesor, I. kateg. 5. gr. 7. step., prirodopis I.$_3$, II.$^a_2$, 7.$_2$, fizika III.$^a_4$, kemija IV.$^a_4$, IV.$^b_4$, 7.$_2$, 8$_2$; svega 23 sata. Starješina IV$_b$ razreda. Čuvar prirodopisne zbirke.

Kralj Vladislav, privremeni učitelj vještina, III. kateg. 4. gr., 1. step., prostoručno crtanje u svim razredima po 2 sata sedmično; svega 24 sata. Čuvar risarske zbirke.

Kranjčević Grgur, profesor, I. kateg. 4. gr. 8. step., srpski ili hrvatski jezik III.$^a_4$, latinski jezik V.$^a_5$, V.$^b_5$, VII$_5$; svega 19 sati. Starješina V.^{a} razreda.

Kuhner Đuro, profesor, I. kateg. 5. gr. 7. step., njemački jezik V.$^a_4$, V.$^b_4$, VI$_4$, VII. 7$_3$, VIII. 8$_3$; svega 18 sati. Starješina V.^{b} razreda.

Markov Matija dr., profesor, I. kateg. 7. gr. 5. step., nauk vjere rimokatoličke u svim razredima po 2 sata sedmično; svega 24 sata. Propovjednik za čitavu gimnaziju.

Miškulin Tomislav, profesor, I. kateg. 5. gr. 6. step., zemljopis II.$^b_2$, VIII. 8$_1$, povijest II.$^a_2$, II.$^b_2$, IV.$^b_3$, VIII. 8$_2$, pjevanje I.$_2$, II.$^a_2$, II.$^b_2$; svega 18 sati. Starješina VIII. 8. razreda. Knjižničar profesorske knjižnice.

Pauković Josip, profesor, I. kateg. 5. gr. 7. step., srpski ili hrvatski jezik I$_5$, III.$^b_4$, grčki jezik VII$_4$, VIII.$_4$, filozofijska propedevtika VII. 7.$_2$, VIII. 8.$_2$; svega 21 sat. Starješina I. razreda.

Plazzeriano Anica, privremena predmetna učiteljica, II. kateg. 5. gr. 1. step., francuski jezik II.$^a_4$, III$^b_4$, IV.$^b_4$, V.$^a_3$, V.$^b_3$; svega 18 sati.*

Suligoj Zvonimir, učitelj vještina, I. kateg. 5. gr. 1. step., gimnastika u svim razredima po 2 sata sedmično; svega 24 sata.

Šprem Stjepan, profesor, I. kateg. 4. gr. 7. step., srpski ili hrvatski jezik II.$^a_5$, IV.$^b_4$, latinski jezik VI$_4$, VIII.$_5$; svega 18 sati. Starješina II.^{a} razreda.

---

*) Od 16. maja predavala je u svemu 24 sata, jer je u reduciranom broju preuzela francuski jezik u svim razredima, budući da je nastavnik Žuljević Petar nastupio dopust.

Wissert Adolf, profesor, I. kateg. 4. gr. 8. step., zemljopis $III.^{b}_{3}$, povijest $III.^{b}_{3}$, $IV.^{a}_{3}$, $V.^{a}_{3}$, $V.^{b}_{3}$, $VI._{3}$, VII. $7._{2}$; svega 20 sati. Starješina $III.^{b}$ razreda.

Žuljević Petar, privremeni predmetni učitelj, II. kateg. 5. gr. 1. step., francuski jezik $II.^{b}_{4}$, $III.^{a}_{4}$, $IV.^{a}_{4}$, VI_{3}, $7._{3}$, $8._{3}$; svega 21 sat.

b.) Honorarni nastavnici.

Glück Rudolf dr., nadrabin, nauk vjere izraelitičke, 4 sata sedmično.

Labaš Ivka, učiteljica drž. građanske škole, ženski ručni rad II.—IV. razreda, 6 sati sedmično.

Madžarac Ćiro, upravitelj srpsko-proslavne parohije, nauk vjere istočno-pravoslavne, 2 sata sedmično.

Prelog Martin dr., školski liječnik, higijena $IV.^{a}_{2}$, $IV.^{b}_{2}$, VIII. $8._{1}$, 5 sati sedmično.

Služiteljsko osoblje.

Gotal Dragutin, služitelj.

Ister Simo, kontrakt. dnevničar.

Viši tečajni ispit u junskom roku 1929.

Prijavilo se u svemu 26 (4) kandidata i to 13 (3) gimnazijalaca i 13 (1) realaca, od kojih je pripušteno pismenom ispitu 13 (3) gimnazijalaca i 9 (1) realaca, dok je 1 realac odustao zbog bolesti. Poslije pismenih radnja pripušteno je usmenom ispitu 13 (3) gimnazijalaca i 8 (1) realaca.

Pismene radnje obavljene su 10.—13. juna, a usmeni ispit 16.—19. juna i to pod predsjedanjem Dr. Stjepaneka Ladislava, sveučilišnog profesora iz Zagreba. kao ministarskog izaslanika.

Ispit načiniše 2 s vrlo dobrim uspjehom, 9 (1) s dobrim, 9 (2) s dovoljnim uspjehom, dok je 1 učenica odbijena na 3 mjeseca.

Statistički podaci.

(U zagradama je naveden broj učenica).

Početkom školske godine upisano je:

u nižim razredima	253 (25)
u višim razredima	130 (24)
ukupno svega	383 (49)

U toku školske godine upisano je:

u nižim razredima	8 (2)
u višim razredima	7 (3)
ukupno svega	15 (5)

Prema tome bilo je svega upisano:

u nižim razredima	261 (27)
u višim razredima	137 (27)
ukupno svega	398 (54)

Od svega upisanih bilo je:

novaka	372 (53)
ponavljača	26 (1)
ukupno svega	398 (54)

Od tog broja otpalo je u toku školske godine:

zbog preseljenja u druge škole	7 (4)
zbog bolesti	4 (1)
otpućeni	12 (0)
zbog drugih uzroka	10 (0)
ukupno svega	33 (5)

Na kraju školske godine bilo je prema tome:

u nižim razredima	241 (27)
u višim razredima	124 (22)
ukupno svega	365 (49)

Od toga bijahu po narodnosti:

Srbi, Hrvati i Slovenci	354 (49)
ostali Slaveni	3 —
druge narodnosti	8 —
ukupno svega	365 (49)

Prošle školske godine bilo je na kraju školske godine 383 (60) učenika(-ca), dakle je prema tome koncem ove škol. godine bilo 18 (11) učenika(-ca) manje.

Uspjeh u naucima bio je slijedeći:

Vrlo dobar.

I.	$II.^{a}$	$II.^{b}$	$III.^{a}$	$III.^{b}$	$IV.^{a}$	$IV.^{b}$	$V.^{a}$	$V.^{b}$	VI.	VII.	7.	VIII.	8.
3	3 (2)	1	2	3 (1)	3 (1)	2	—	—	2 (1)	2	1	1	2

Ukupno svega: 25 (5)

Dobar:

I.	$II.^{a}$	$II.^{b}$	$III.^{a}$	$III.^{b}$	$IV.^{a}$	$IV.^{b}$	$V.^{a}$	$V.^{b}$	VI.	VII.	7.	VIII.	8.
11	7 (1)	9	10	5 (4)	7 (2)	6 (1)	6 (1)	5 (1)	5 (1)	2	3	1	3

svega: 80 (11).

Dovoljan:

I.	II.^{a}	II.^{b}	III.^{a}	III.^{b}	IV.^{a}	IV.^{b}	V.^{a}	V.^{b}	VI.	VII.	7.	VIII.	8.
23	16(3)	8	16	14(5)	9(3)	10	7(2)	18	8(4)	6(1)	6(1)	10(3)	4(1)

svega: 155 (23)

Polažu ispite kao neocjenjeni:

VIII.	8.
1	1

svega: 2 (0)

Polažu ispite zbog nedovoljnog uspjeha:

I.	II.^{a}	II.^{b}	III.^{a}	III.^{b}	IV.^{a}	IV.^{b}	V.^{a}	V.^{b}	VI.	VII.	7	VIII.	8.
14	11	7	4	6	8(2)	13(2)	6(3)	3(2)	9	—	1	—	2

svega 84 (9)

Ostaju da ponove razred:

I.	II.^{a}	II.^{b}	III.^{a}	III.^{b}	IV.^{a}	IV.^{b}	V.^{a}	V.^{b}	VI.	VII.	7	VIII.	8.
1	2	3	—	4	—	—	3	3	2	1(1)	—	—	—

svega: 19 (1).

Razredba učenika.

(Imena učenika, koji su svršili razred s vrlo dobrim uspjehom, štampana su krupnijim slovima).

I. razred.

Starješina Pauković Josip.

Antolić Ivan
Antolić Vinko
Barbot Prerad
Batan Marijan
Belaj Stjepan
Benčić Ferdinand (otp.)
Berta Vinko
Bogdanović Ivan
Cerovečki Jakob
Cesarec Božidar
Dragojlović Dušan
Habjanić Nikola (izost)
Horvatić Valent
Hrženjak Stanko
Ivanušić Rudolf
Ivek Stjepan
Ivek Stjepan (izost)
Jagetić Petar
Janković Branko
Jenčić Antun
Jugović Zvonimir
Juhn Bernard
Karlović Vinko
Kefela Ivan
Klasta Zvonimir
Kolarić Vladimir
Korica Bogdan
Kraus Milan
Kriško Ivan
Krnoul Emil
Krtanjek Stjepan
Krznar-Vidaček Josip
Kudeljnjak Dragutin
Kuserbanj Dragutin
Ladika Marijan
Letina Milan
Lukovnjak Ladislav
Marc Josip
Marković Petar (izost.)
Mikačić Dragutin (izost.)
Miklaušić Ljudevit
Mikulec Oskar
Mulej Fridrik
Mumlek Vinko
Novak Ivan
Peharda Đuro (otp)
Ramušćak Zlatko
Rosenbaum Ervin
Rubina Franjo
Sekulić Zvonimir
Takacs Artur
Ujlaki Franjo
Veber Emil
Vidović Josip
Vrabec Milan
Vrbanić Stanko
Vuković Krešimir
Weingärtner Dragutin
Zrinski Silvester.

II. a razred.

Starješina Šprem Stjepan.

Babić Dragutin
Bregović Janko
Breški Mirko
Cecarko Franjo
Dragišić Đuro
Gregl Blanka
Heinrich Dragutin
Hikec Mirka
Horvat Lovro
Hranjec Ivan
Hrupić Rudolf
Hus Zvonimir
Jurjević Vladimir
Kerovec Josip (otp.)
Kihas Vinko
Kocijan Đuro

Kon Nikola
Košćec Dragutin
Kovačević Smiljka
Kovačić Aleksandar
Kovačić Viktor
Kralj Vjekoslav
Kurpes Nada
Kušen Ivan (otp)
Martinez Julije
Metz Ratimir
Mikulčić Mira
Mulej Vilim
Novak Dragutin (otp)
Novak Valent
Petak Josip
Petrović Vilim
Pintač Mirko
Purgarić Ivan
Reiner Alojzije
Sieber Eduard
Sršа Franjo
Strepački Ante
Svaty Josip (otp.)
Šargač Dragutin
Štefanić Ljerka
Varošanec Josip
Vrček Stanko.

II. b razred.

Starješina Kolander Ivan.

Banek Ivan
Branilović Stjepan
Cafuk Josip
Čagran Franjo
Dolenc Stjepan
Domislović Rudolf (otp.)
Dvoršćak Milan
Gatternig Alfons
Gotal Josip
Hirschsohn Franjo

Horvat Davorin
Ivančević Žarko
Jenčić Ivan
Jurmić Radovan
Kezele Vjekoslav
Kos Petar
Kukina-Žvigač Tomo
Mrazović Vjekoslav
Nagy Eduard
Navarra Kazimir
Pascuttini Branko
Petran Josip
Posavec Lovro
Sekulić Rudolf
Steiner Kurt (izost)
Šimunčić Dragutin
Tropp Mihajlo
Vojtechovsky Mladen
Weitzner Ervin
Zelenka Franjo.

III. a razred.

Starješina Fitze August

Antauer Ladislav
Benčić Vjekoslav
Berta Božidar
Čop Milivoj
Golubić Mirko
Grünwald Tibor
Grygar Miroslav
Hajek Josip
Homan Karlo
Jambrošić Josip
Kniewald Kamilo (otp.)
Košćec Ivan
Kovač Ivo
Ladika Ferdo
Lamprecht Stjepan
Legros Kamilo

Lukaček Stjepan
Lukačević Josip
Miškulin Milivoj
Mrzljak Tvrtko
Novak Vilko
Ostojčić Vlatko
Pavlic Valent
Petak Antun
Pickl Alfred
Pintač Matej
Sabljak Rudolf
Slamnik Eugen
Sopčić Dragutin
Špac Stanko
Vajda Josip
Vlahinja Mato
Weber Franjo.

III. b razred

Starješina Wissert Adolf

Bendeković Josip
Blühweiss Veljko
Boršić Božena
Cesarec Margita
Dimnjaković Draga
Družinić Vjekoslav
Frntić Andrija
Gotal Božidar
Gotal Vjekoslav (izost.)
Guttmann Vladimir (otp.)
Hirschl Vera
Hršak Ivan
Horvat Ladislav
Horvatić Zlatko
Ivančević Nedjeljka
Kon Anka
Madžarac Ćiro
Magdić Karmen

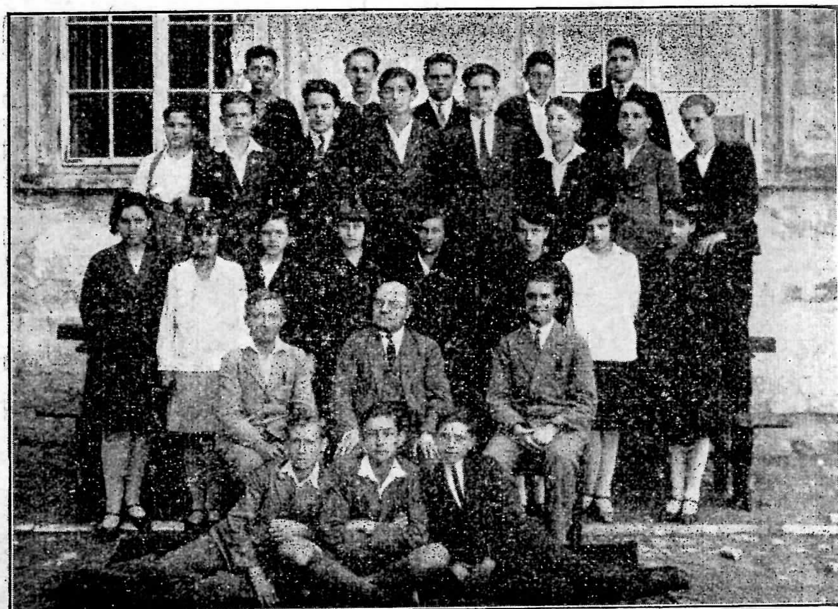

Mavar Bojan
Missoni Bernardin
Podoreški Antun
Pokopčić Zvonimir
Pollak Rudolf
Samac Vladimir
Sović Anđelko
Sparing Hugo
Šamec Zora
Šimić Štefica
Šolc Smiljka
Tichy Zvonimir
Tomašić Florijan
Vadla Josip
Višnić Vjekoslav
Zakarija Franjo.

IV. a razred

Starješina Fiala Luka dr.

Antolić Mladen
Boršić Nevenka
Budi Dragutin
Cirković Ivan
Deutschbauer Štefica
Dolenec Stanko
Draškić Drina
Gertner Marija
Hudoletnjak Ćiril
Kajfeš Milan
Kolarić Ivka
Kolarić Josip
Kon Levin
Lampl Franjo
Magdić Ratimir (izost.)
Maltarić Borivoj
Matoš Mira
Mićić Veroslava
Mikac Josip
Pascutini Zvonimir (otp.)

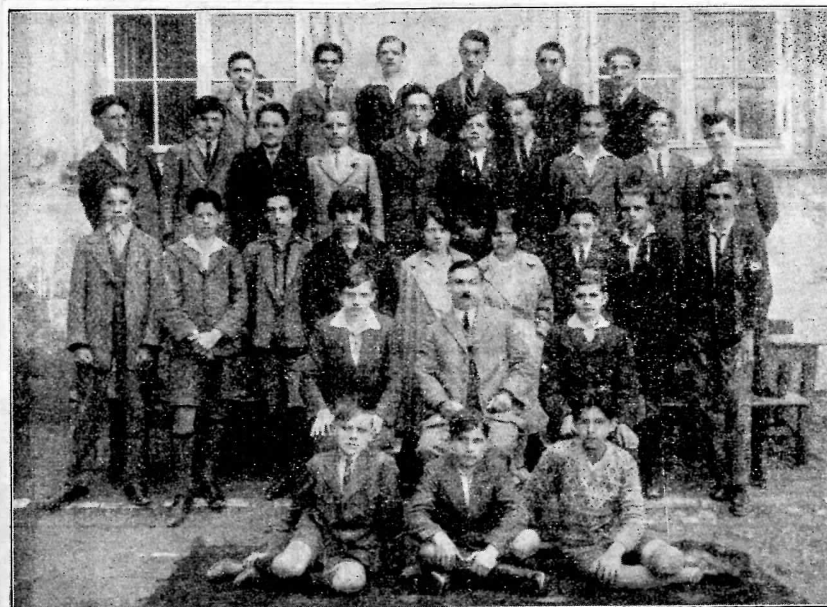

Pongračić Dinko
Rokić Ranka
Savićević Momčilo
Schmidt Stjepan (izost.)
Schrenk Branko
Schütz Josip
Stanković Tomo
Šullak Mladen
Weisz Dioniz
Žabčić Vladimir.

IV. b razred

Starješina Koščec Franjo

Bartolić Ivan
Blass Milan
Cividini Marijan
Federer Miroslav
Ferkić Borislav
Gjurak Stanislav
Hrg Stjepan
Ilijanić Mira
Jagetić Marko
Javor Živko
Katz Đuro
Klarić Božena
Kocijan Ivan
Krčmar Stjepan
Kreš Vjekoslav
Levanić Vladimir
Marić Ivan
Maurin Franjo
Mikac Juraj
Ostrognaj Ivan
Peršić Ivan
Petrinjak Dragica
Podobnik Božidar
Poje Đuro
Reiter Nikola (izost.)
Sekulić Mato (izost.)

Szerb Nikola
Šantel Vojislav
Tanodi Zlatko
Tomašković Franjo
Vrančić Nikola
Zsedely Mihajlo.

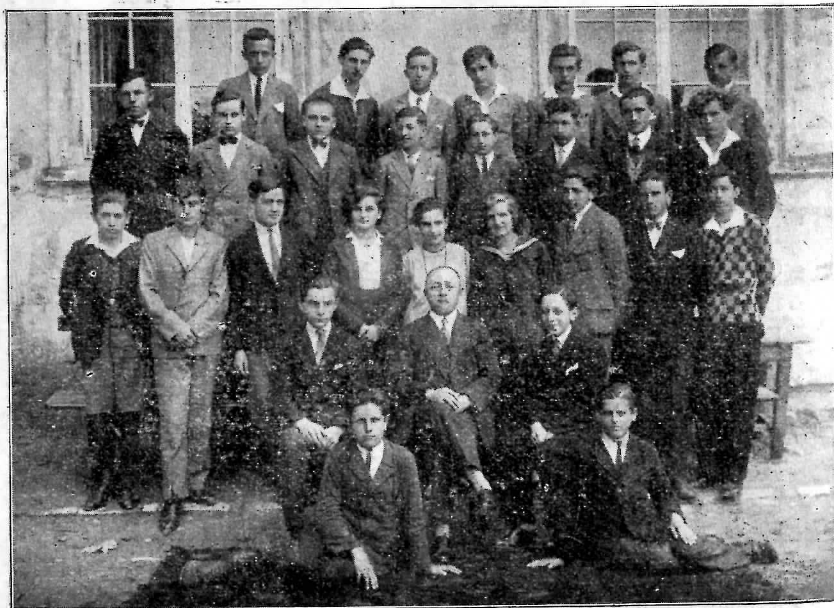
V. a razred.

Starješina Kranjčević Grgur.

Anđel Dragutin
Bašić Zlatko
Ceboci Franjo
Duić Julijana
Dumbović Vladimir
Ferkić Mirko
Horvat Pavao
Horvat Rudolf
Javor Mira
Klarić Josip (otp.)
Klethofer Irma
Koopman Franjo
Kovač Ladislav
Lukačević Juraj (izost.)
Mandl Mira (izost.)
Medved Mirko
Mežnarić Antun
Mrzljak Beata
Pavlic Stjepan
Pejčić Stjepan
Pintač Miroslav (otp.)
Schlesinger Božidar
Schlesinger Vladimir
Sekulić Ivan
Špoljar Vjekoslav (izost.)
Šprem Irma
Vojković Pavao (izost.)
Zsédely Ruža.

V a razred.

V.b razred.

V. b razred.

Starješina Kuhner Đuro.

Antonić Katica (izost)
Bogunović Nikola
Cerjan Eduard
Ćusek Franjo
Devidé Boris
Dolinšek Josip
Felc Franjo
Feman Edmund
Fiedler Klaudije
Gjungjek Mirko
Grims Vladimir
Gruber Ivan
Halužan Mladen
Heitzler Vera
Kalchbrenner Emil
Knitwald Hinko (izost)
Kovačević Ivan
Marčec Vladimir
Mrzljak Vlasta
Oskoruš Stjepan
Remenyi Andrija
Rogina Antun
Rukavina Vladimir
Rušec Vlasta
Schönwald Artur
Skrgatić Želimir
Sović Janko
Štefok Vjekoslav
Šulak Tomislav
Ungar Vlado
Vidoni Ivan (izost.)
Zipper Kazimir.

VI. razred.

Starješina Galinec Franjo.

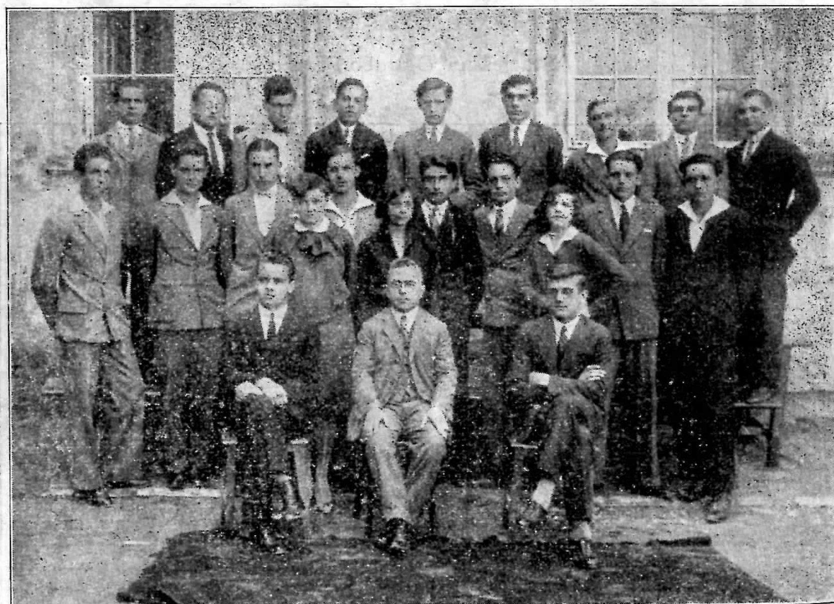

Blühweiss Boris
Ciglar Marko
Frntić Dragutin
Glück Vilim (izost.)
Halužan Nevenka
Horvat Rudolf
Iveković Krsto
Klarić Zora
Klethofer Kamilo
Kovačić Vera
Krizman Bogdan
Kukec Stjepan
Makar Dane
Malašić Josip

Marinić Danica
Medved Dragica
Mutak Vladimir
Navarra Zdravko
Novaković Mladen
Pompcr Ivan
Pucko Vjekoslav
Reja Doroteja
Stern Pavao
Špac Franjo
Vajdić Pavao
Vrančić Ivan
Vučetić Aleksandar.

VII. gimnazijski razred.

Starješina Deduš Vladimir.

Ambruš Vjekoslav
Babić Eduard
Brčić Stanko

Gayer Vera
Golub Zdenka
Hidvegi Franjo

Horvat Josip
Jugović Tomislav
Krizman Željko

Mrazović Josip
Skrgatić Ljudevit.

7. realni razred.

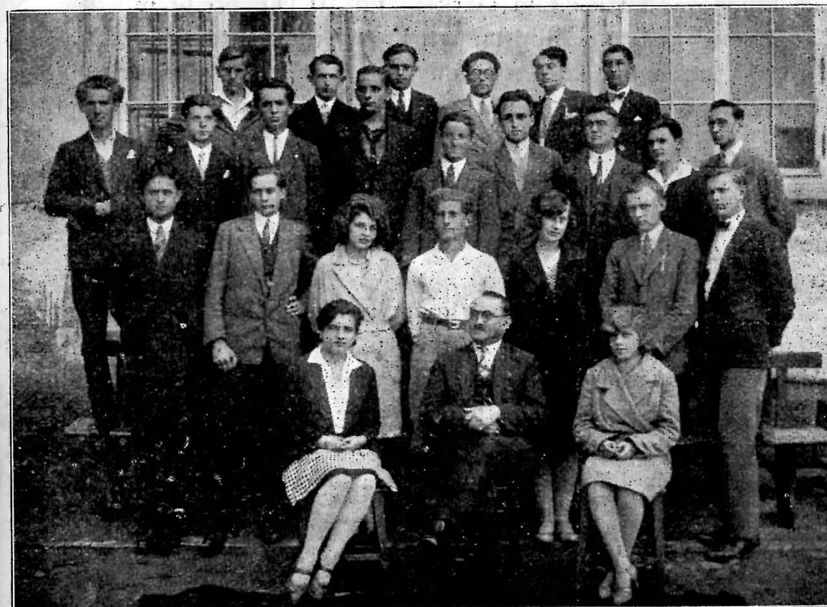
Starješina Deduš Vladimir.

Batišta Irenej
Čop Bogumil
Goger Nikola
Goldoni Bruno
Horvat Vladimir
Korica Vladimir

Kozel Vera
Matjan Ljudevit
Morandini Marije
Söhnel Ernest
Zanjko Josip.

VIII. gimnazijski razred.

Starješina Miškulin Tomislav.

Barbot Mira
Dostal Viktor
Glück Ela
Guttmann Andrija
Horvat Makso
Jurinac Laura
Kociper Stjepan (neisp.)

Kotaranin Rudolf
Kovačić Krešimir
Pejčić Marijan
Preisz Andrija
Severinski Vladimir
Takacs Eugen.

8. realni razred.

Starješina Miškulin Tomislav.

Bašić Branko	**Korica Milan**
Blühweiss Josip	**Nyiri Ladislav**
Buchwald Mirko	Ohlmüller Dragutin (neisp.)
Cividini Mira	Paska Petar
Harv Teodor	Savićević Svetozar
Horvat Ivan	Špoljarić Zvonimir.

Obavijest za školsku godinu 1929.—30.

Razredni (popravni) ispiti započet će dne 26. augusta u 8 sati prije podne i trajat će do 31. augusta.

Učenici, koji su upućeni na razredni ispit, imadu najkasnije do 24. augusta predati u ravnateljskoj pisarnici prijavu na pola arka, biljegovanu taksenom markom od 10 Din po predmetu.

Prema rješenju Ministarstva Prosvjete od 6. IV. 1928. SN br. 13.645. smiju oni, koji spadaju u područje ove gimnazije, praviti privatni ispit samo u junskom roku, a u augustu mogu praviti u mjestu, koji će početkom augusta odrediti Ministarstvo Prosvjete.

Viši tečajni ispit mogu privatisti polagati samo u junskom redovnom roku. U vanrednom se roku ne će dopuštati polaganje privatnih ispita.

Upisivanje vršit će se ovim redom: U ponedjeljak, dne 2. septembra u II., III. i IV. razred, u utorak, dne 3. septembra u V.—VIII., a u srijedu, dne 4. septembra u I. razred i to uvijek od 8—11 učenici, a od 11—12 sati prije podne učenice.

Učenici (-ce) imadu doći lično na upis, samo, ako je tko spriječen bolešću ili drugim važnim razlogom, moći će ga drugi upisati.

Oni učenici (ce), koji imadu manje od 10 ili više od 13 godina, a željeli bi u I. razred, zatim oni, koji bi sa više od 17 godina u V. ili sa više od 19 godina u VII. razred, mogu se upisati u ove razrede samo dopuštenjem Ministarstva Prosvjete. Da ne bude neprilika, neka za vremena podnesu molbe.

Kod upisa treba svaki učenik(-ca) da plati 1 Din za svjedočanstvo, 2 Din za đačku knjižicu i 20 Din za zdravstveni fond, a uz to da preda i prijavu (školsku domovnicu), biljegovanu taksenom markom od 5 Din. Učenici, koji dolaze iz drugih zavoda imadu osim toga pokazati krsni list (list rođenja) i klauzurirano posljednje godišnje svjedočanstvo. Oni pako učenici(-ce), koji se upisuju u I. razred, moraju doći u pratnji roditelja ili njihovih zamjenika i pokazati krsni list (list rođenja) i školsku svjedodžbu o posljednjem razredu osnovne škole. Bez ovih isprava ne će se nitko upisati.

Upozoravaju se roditelji učenika, da se na koncu drugog tromjesečja (1. marta) prema čl. 47. disc. pravila otpućuju iz zavoda učenici, koji iz većine predmeta ne zadovoljavaju. Preporučuje se stoga roditeljima, da upisuju u gimnaziju samo onu djecu, koja su nadarena, koja se lako i rado uče i imadu volje za školu.

Odmah početkom septembra organizirati će se na našem zavodu društvo »Zajednica doma i škole«, kojemu će biti zadaća, da propagira što užu saradnju roditelja i nastavnika i da pomaže školu i školski rad. Stoga apeliramo već sada na sve roditelje naših učenika, da se odmah prigodom upisa svoje djece začlane u to društvo nekim dobrovoljnim prinosom, koji mogu položiti bilo jednom bilo u mjesečnim obrocima.

Dne 5. septembra u 8 sati prije podne biti će za rimokatolike zaziv Duha Svetoga Učenici imadu se sabrati od 7 ³/₄ do 8 sati u svojim razredima. Poslije službe Božje vratit će se u svoje razrede, gdje će im se protumačiti disciplinska pravila i pročitati raspored sati. Do 8 ¹/₂ imadu se sabrati i učenici(-ce) drugih vjeroispovijesti.

Upozoruju se svi učenici(-ce), da si ne kupuju unaprijed nikakovih knjiga, jer će se tek na početku nove školske godine odrediti, koji će se udžbenici u pojedinim razredima upotrebljavati.

U Varaždinu, dne 28. juna 1929.

Vršilac dužnosti direktora:
Milan Kaman,
profesor.

Ovaj se izvještaj može nabaviti kod
Varaždinske gimnazijske ekstenze uz cijenu od 10 Din.

